N:O 2/2021 SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITTO

Kääntäjä

ÖVERSÄTTAREN

- Mikael Agricola -palkinto 2021
- J. A. Hollon palkinto 2021
- E-kirjat ja lainauskorvaus
- Auktorisoitujen kääntäjien kyselytutkimus

Elämää avattarena

Sirpa Alkunen

Pitkän talven jälkeen saapui viimein kevät, ja hankien vaihtuessa hiirenkorviin alkoi vähitellen herätä myös toivo siitä, että ehkä kesän jälkeen myös liitossa päästään palaamaan kohti tavanomaisempaa toimintaa. Kieltämättä kuluneen yli vuoden aikana minulla on välillä ollut sellainen olo, että liiton puheenjohtajana olen melkein kuin avatar, olemassa jäsenille ja työntekijöille vain virtuaalisesti tietokoneen näytöllä. Odotan todella innolla kohtaamisia kasvotusten jäsenten ja yhteistyökumppaneiden kanssa!

Tänä aikana on kuitenkin ollut onnekasta, että nykytekniikka mahdollistaa paljon asioita. Olemme voineet järjestää isojakin kokouksia ja tapahtumia, jakaa podcasteja ja videoita sekä jopa juhlia tietokoneiden ja älylaitteiden välityksellä. Myös kääntäjien ja tulkkien etuja on koko ajan ajettu. Koronapandemian aiheuttama poikkeuksellinen ajanjakso on muun muassa kasvattanut e- ja äänikirjojen suosiota ja lisännyt etätulkkauksen käyttöä, ja erilaiset etäpalaverit ja tapahtumien striimaukset ovat varmasti tulleet jäädäkseen. Liittona haluamme tietenkin pysyä ajan tasalla kaikessa alaamme liittyvässä kehityksessä olosuhteista riippumatta.

Asioita toki saadaan hoidettua myös etäkokouksissa ja -palavereissa, mutta kanssakäyminen on hieman erilaista. Pienellä tutulla porukalla on helpompaa saada viestinsä perille toivomallaan sävyllä. Mitä suurempi ja vieraampi osallistujajoukko on, sitä hankalampaa on, ettei voi katsoa toisia silmiin vaan katse harhailee ruudulla. Joku osallistuja voi vaieta mielenosoituksellisesti, tai sitten hänen mikrofoninsa ei vain toimi. Myös ajatuskulku katkeaa herkästi. ”Menikö Mara hakemaan juotavaa?” tai ”Oi, kissa!” ja viuh, keskittyminen on taas tipotiessään.

Virtuaaliaika on ollut toki mielenkiintoista, mutta mieluusti hyppäisin jo ruudulta huoneisiin ja saleihin ihan elävien ihmisten pariin. Nähtäväksi jää, mitä syksy tuo tullessaan. Ensin varmaankin tapahtumat ovat vielä pienimuotoisia, mutta toivottavasti voimme vähitellen kokoontua isommallakin joukolla. Pyydänkin varmuuden vuoksi jo nyt anteeksi, jos silloin halailen ja taputtelen kaikkia kohtuuttomasti!

Sitä ennen: hyvää kesää kaikille!

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton puheenjohtaja.
puheenjohtaja@sktl.fi

Att leva som avatar

Sirpa Alkunen

Efter en lång vinter blev det äntligen vår och i takt med att vi i stället för snödrivor fick se löven spricka ut väcktes också hoppet om att vi så småningom, kanske efter sommaren, även inom förbundet kan återgå till en normalare verksamhet. I över ett år har jag som förbundets ordförande ibland verkligen haft en känsla av att vara nästan som en avatar som endast finns virtuellt på dataskärmen för förbundets medlemmar och anställda. Jag väntar med iver på att få träffa medlemmar och samarbetspartner personligen!

Under den här tiden har det emellertid varit lyckosamt att dagens teknik ger många möjligheter. Vi har kunnat ordna även stora möten och evenemang, dela podcaster och videor och till och med fira händelser via våra datorer och smartutrustning. Förbundet har också hela tiden bevakat översättarnas och tolkarnas intresse. De exceptionella förhållandena på grund av coronapandemin har bland annat ökat intresset för e- och ljudböcker och för tolkning på distans. Olika distansmöten och streaming av evenemang har säkert kommit för att stanna. I egenskap av förbund vill vi naturligtvis hålla oss uppdaterade om allt som händer inom vår bransch oberoende av förhållandena.

Många ärenden kan naturligtvis också behandlas på distansmöten, men det går inte att umgås på samma sätt som när man träffas på riktigt. I en liten bekant grupp är det lättare att få fram sitt budskap på önskat sätt. Ju större och mer främmande deltagargruppen är, desto svårare är det att inte kunna se de andra i ögonen, utan blicken börjar irra runt på bildskärmen. En deltagare kan sitta tyst i protest, eller så fungerar mikrofonen helt enkelt inte. Även tankegången bryts lätt. ”Gick Mara för att hämta något att dricka?” eller ”Oj, en katt!” och vips är koncentrationen borta igen.

Visst har den virtuella tiden varit intressant, men helst skulle jag byta från skärmen till riktiga rum och salar med levande människor. Det ska bli intressant att se vad hösten för med sig. Till en början kommer evenemangen säkert att vara rätt små, men förhoppningsvis kan vi så småningom även samlas i större grupper. Jag ber för säkerhets skull redan nu om ursäkt, ifall jag då extra mycket kramar och klappar om er alla!

Före det vill jag önska alla en trevlig sommar!

Skribenten är ordförande för Finlands översättar- och tolkförbund.
puheenjohtaja@sktl.fi
Översättning: Tina Matala-Aho

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) on vuonna 1955 perustettu kääntäjien ja tulkkien aatteellinen etujärjestö.
Liiton tavoitteena on mm. edistää laatua ja ammattimaisuutta kääntämisen ja tulkkauksen alalla.
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
Hietaniemenkatu 2, 4. kerros, 00100 Helsinki.
www.sktl.fi

Käantaja

ISSN 0356-4649

Julkaisija:
Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry

Päätoimittaja:
Sirpa Alkunen
sirpa.alkunen@sktl.fi

Toimitussihteeri:
Maarit Laitinen,
maarit.laitinen@sktl.fi

Taitto:
Risto Mikander/Mediasepät Oy

Ulkoasu:
More Business Services Oy,
www.morebiz24.com

Painopaikka:
Painotalo Plus Digital, Lahti

Painos: 2 700 kpl
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Toimituskunta:
Kristiina Antinjuntti, Juha Eskelinen, Jenni Kavén, Hanna Pippuri, Annica Törmä ja Mili Viita.

www.sktl.fi/liitto/kaantaja-oversattaren-lehti

Tilaukset:
tiedotus@sktl.fi

Ilmoitushinnat: www.sktl.fi

Tilaushinta 2021
Muille kuin SKTL:n jäsenille:
55 euroa (kotimaa), 65 euroa (ulkomaat)

Kannen kuva:
Canva Pro

Kirjoittajan omalla nimellä julkaistuista kirjoituksista vastaa kirjoittaja.

Ilmoitusten sisällöstä vastaa ilmoittaja.

Kuvat © SKTL, jos ei toisin mainittu.

Liiton toimisto lomailee heinäkuun. Toivotamme kaikille hyvää kevättä ja aurinkoisia kesäpäiviä!

Tässä numerossa mm.:

S. 5 J. A. Hollon palkinto 2021 Jussi Palmusaarelle
S. 7 Kopiosto-apurahat haussa 3.–31.5.2021
S. 8 Mikael Agricola -palkinto 2021 Tero Valkoselle
S. 9 Tarja Roinilalle Agricola -palkintolautakunnalta postuumi kunniamaininta
S. 9 Kansainvälinen Artificially Correct -projekti
S. 12 Auktorisoitujen kääntäjien kyselytutkimus
S. 15 Monipolviset tekstien ja toimijoiden verkostot välikielisten käännösten takana
S. 17 Muistokirjoitus: Doris Ossan Aghazarian 1961–2020
S. 19 Tietokoneavusteiset käännöstyökalut
S. 21 Oikeudellisten käännösten haasteet
S. 23 E-kirjat ja lainauskorvaus
S. 25 11 kysymystä: Salar Sofy
S. 26 Kirja-arvostelu: Viestintää kaikille

TULEVAT TAPAHTUMAT

SKTL:n Kopiosto-apurahat haussa 3.–31.5.2021

Kääntäjä 3/2021 Lehti ilmestyy 8.9. Aineistopäivä 10.8.

Kansainvälinen kääntäjienpäivä 30.9.2021

Suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari verkossa 23.–24.9.2021

Turun kirjamessut Turun messukeskuksessa 1.–3.10.2021

Helsingin kirjamessut Messukeskuksessa 28.–31.10.2021

Tampereen kirjamessut Tampere-talossa 4.–5.12.2021

Oikaisu:
Kääntäjä-lehden numerossa 1/2021 julkaistun Jonna Heynken haastattelusta puuttui toisen suomentajan nimi. Jutun suomensivat saksasta **Milka Koiranen** ja **Elina Eskola**.

Jussi Palmusaari

Uimataito koetuksella

Kanssahengityksen salaliittoa etsimässä

''Kirjan selkein poliittinen anti lienee ekologisen ajattelun kritiikki'', sanoo **Jussi Palmusaari** suomentamastaan kirjasta *Kasvien elämä – sekoittumisen metafysiikkaa* (Tutkijaliitto 2020). Italialaisen filosofin **Emanuele Coccian** teos sai J. A. Hollon palkinnon vuoden 2020 korkeatasoisesta tietokirjasuomennoksesta.

J. A. Hollon palkintoraadin perusteluissa todetaan, että ”aikamme ympäristökatastrofi on synnyttänyt tarpeen arvioida uudelleen ihmisen paikkaa maailmankaikkeudessa”. Turha enää kuvitellakaan, että me ihmiset olisimme luomakunnan herra. Emanuele Coccia ravistelee luutuneita näkemyksiä ja nostaa esiin kasvien roolin maailmamme luojana: ”Maailma on ennen kaikkea sitä, mitä kasvit ovat siitä tehneet.” Mutta sitä ennen lukijan on mentävä mereen, upoksiin, mukaan virtaan jossa kaikki liittyy kaikkeen.

Jokaisen elollisen olennon maailmassa-oleminen on siis ymmärrettävissä sen pohjalta, miten kala kokee maailman.

Kasvien elämä oli Palmusaaren oma löytö. Hän tarjosi teosta Tutkijaliitolle ja sai pestin. Kirjailija oli entuudestaan tuttu. Palmusaari opiskeli aikoinaan Emanuele Coccian johdolla Saksassa ja on siitä saakka seurannut hänen uraansa: ”*Kasvien elämä* on Coccian neljäs kirja, ja sen myötä hän alkoi herättää laajemmin keskustelua maailmalla. Ajattelin, että niin Coccia kuin kirjan erityinen aihe saattaisi kiinnostaa myös suomalaisia lukijoita.”

Teoksessa kuvaillaan runsaasti hengittämistä ja uppoamista, maailmassa-olemista. Coccian mukaan maapallo ei ole kotitalous vaan pala taivasta, joka on tullut asuttavaksi sattumalta ja väliaikaisesti. Palmusaarelle mielenkiintoisinta kirjassa on tapa, jolla siinä ajatellaan sekoittumista ja kaiken sisältymistä kaikkeen.

Maailmankaikkeus, jossa asumme, on suureksi hapettumiseksi, happiholokaustiksi tai happikatastrofiksi kutsutun saastuminen hedelmä.

”Coccian sekoituksen käsite sisältää topologisen idean, jossa subjekti ja sen paikka ovat erottamattomia. Ei siis ole kyse subjektin olemisesta jossain staattisessa paikassa vaan paikan ja subjektin dynaamisesta kietoutumisesta toisiinsa. Tällä voisi olla jotain annettavaa esimerkiksi poliittisen toimijuuden ja autonomian filosofialle sekä valtiokeskeisen ajattelun kritiikille.”

Lyyristä tiedettä

Kielistä Palmusaari kiinnostui toden teolla vasta yliopistossa. Nuorempana hän ei ollut edes mikään ahkera lukija, tosin kotoa kyllä löytyi paljon kirjallisuutta eri kielillä. Filosofia tarttui mukaan lukiossa, kun luettavaksi annettiin katkelma **Jean-Paul Sartren** *Inhosta*.

”Opintojeni alkuvaiheessa ajattelin, että kaikkea olisi luettava alkukielillä. Kirjallisuuden ja erityisesti filosofian lukeminen alkukielellä kiinnosti minua kielten opiskelussa paljon enemmän kuin kielten käyttö jokapäiväisessä elämässä. Kiinnostus kääntämiseen syntyi luontevasti tältä pohjalta. Kieliä opiskellessani käänsin hieman pöytälaatikkoon filosofiaa ranskasta, saksasta ja italiasta.”

Yliopistossa Palmusaari opiskeli muiden muassa musiikkitiedettä, latinaa, kirjallisuustiedettä, estetiikkaa,

© Ossi Piispanen

semiotiikkaa ja teoreettista filosofiaa. Pääasiallinen mielenkiinnon kohde oli kuitenkin mannermainen filosofia. Englannista Kingstonin yliopistosta löytyi erityisen kiinnostava mannermaisen filosofian maisteriohjelma, ja siellä valmistui myös väitöskirja, jonka aiheena oli ranskalaisen nykyfilosofin **Jacques Rancièren** ajattelu.

Palmusaarelle yksi syy tarttua *Kasvien elämän* suomennostyöhön oli kirjan kaunis kieli ja vaikutelma, että lyhyine virkkeineen teos kääntyisi hyvin myös suomeksi. Takana oli kaksi **Arto Kuusterän** kanssa suomennettua teosta, *Poliittisen käsite* (Tutkijaliitto 2015) ja *Sosialismin idea* (Gaudeamus 2018). ”Ensimmäinen käännös oli oppimisprosessi mutta myös mukava tapa viettää aikaa ystävän kanssa yhteisen projektin parissa”, Palmusaari muistelee.

Kasvien elämän kanssa vierähti osa-aikaisesti liki vuosi. ”Erityisenä haasteena oli minulle entuudestaan vähemmän tuttuun luonnontieteelliseen terminologiaan ja tutkimukseen perehtyminen. Haastavia olivat välillä myös valinnat runollisuuden ja eksaktiuden välillä. Tasapaino niiden kesken syntyi vähitellen ja ehkä yllättävänkin helposti, ikään kuin itsestään. Näin olin myös aavistellut jo teoksen ensi kertaa luettuani, ja juuri se herätti halun kääntää se.”

Emme asu maassa. Asumme ilmassa, olemme ilmakehän asukkeja. Olemme upoksissa siinä aivan niin kuin kala on uponnut mereen. Ja se, mitä kutsumme hengittämiseksi, on vain ilmakehänviljelyä.

Suuren kiitoksen ansaitsee kustannustoimittaja **Anna Tuomikoski**: ”Hänen panoksensa oli merkittävä. Anna ehkä painotti enemmän luettavuutta, kun taas itse pyrin pysymään eksaktimmassa ilmaisussa. Lähestymistavoissamme ei kuitenkaan ollut kovin suurta eroa.” Tukea käännöstyölle tarjosi myös Iitula-säätiö.

Seuraavaksi kiinaa

10 000 euron rahapalkinnon lisäksi Palmusaari sai kiertopalkinnon, **Johannes Rantasalon** veistoksen *Ydin*. ”Se patsastelee nyt lapsuudenkodissani Vantaalla. Toivon, että pääsen pian ihailemaan sitä livenä. Äitini lähettämien kuvien perusteella kyseessä on poikkeuksellisen kaunis pysti.”

”Rahoilla aion ainakin osallistua kiinan kielen alkeiskurssille sekä lähteä pienelle lomamatkalle perheeni kanssa, kunhan koronatilanne hellittää.”

Tohtoriopintojen jälkeen Palmusaari on opettanut Lontoon yliopiston King’s Collegen ranskan kielen ja Eurooppa-tutkimuksen laitoksilla. Työn alla on englanninkielinen monografia ja artikkelikokoelma.

Muitakin suunnitelmia riittää: ”Ehkä käännän Coccian viimeisimmän, metamorfoosia käsittelevän teoksen. Suunnittelen myös Kantin antropologisten kirjoitusten suomentamista yhdessä ystäväni **Ari Korhosen** kanssa. Kant kehittää niissä filosofista rodun käsitettä. Kantin antropologian sisältämästä rasismista ei ole Suomessa puhuttu kovin paljoa, vaikka se on maailmalla jo vakiintunut akateemisen keskustelun aiheena. Kantin rasismin ja moraalifilosofian muodostamaa ristiriitaa olisi syytä tehdä tunnetuksi Suomessakin.”

Tuula Kojo

Kirjoittaja on turkkilaisen ja ruotsalaisen kirjallisuuden suomentaja.

Edut Kääntäjä-lehden lukijoille:

KASVIEN ELÄMÄ
Tutkijaliiton verkkokaupasta -20 %:n alennuksella koodilla: hollo

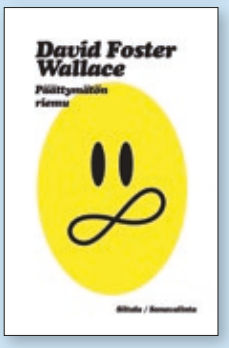

PÄÄTTYMÄTÖN RIEMU
alennushintaan 29,90 € Siltalan verkkokaupasta koodilla: agricola.

Alennukset ovat voimassa kesäkuun loppuun saakka.

Kopiosto-apurahat haettavina 3.–31.5.2021

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton hallitus julistaa haettavaksi kopioinnista maksettujen tekijänoikeuskorvausten perusteella Kopiosto-apurahat kääntäjille.

Hae nyt apurahaa opintomatkaan, ammattikirjallisuuteen, uusiin IT-hankintoihin, ammattitaitoa edistäviin tarkoituksiin tai ulkomaiseen konferenssiin, seminaariin taikka muuhun koulutukseen! Katso tarkemmat hakukohteet hakuilmoituksestamme verkkosivuiltamme: **www.sktl.fi/liitto/apurahat/kopiosto-apurahat/hakuilmoitus**.

Jaossa on
- **henkilökohtaisia kohdeapurahoja,**
- **henkilökohtaisia konferenssi- ja koulutusapurahoja**
- **projektiapurahoja.**

Apurahan käytöstä on annettava selvitys.

Kohdeapurahaa voivat hakea kaikki, jotka ovat kääntäneet kirjallisuutta (kaunokirjallisuutta tai tieto- ja oppikirjallisuutta), artikkeleita sanoma- tai aikakauslehdille tai julkaistua asiatekstiä.

Konferenssi- ja koulutusapurahaa voivat hakea kaikki käännös- ja tulkkausalan ammattilaiset.

Projektiapurahaa voivat hakea organisaatiot, työryhmät tai yksityishenkilöt. Hakijan on oltava käännös- ja tulkkausalalla tunnettu ja/tai luotettu toimija.

Yksittäinen henkilökohtainen kohdeapuraha tai konferenssi- ja koulutusapuraha voi olla suuruudeltaan enintään **2 000 euroa**. FIT:in maailmankongressiin vuodelle 2022 myönnettävä apuraha voi olla suuruudeltaan enintään **1500** euroa. SKTL ilmoittaa vähintään 1 000 euron suuruiset apurahat verottajalle.

Apurahapäätökset tekee liiton hallitus hakemukset käsittelevän Kopiosto-työryhmän esityksen perusteella. Apurahan myöntäminen on harkinnanvaraista.

Hakemus toimitetaan hakuaikana **3.–31.5.2021** sähköisen apurahajärjestelmän kautta osoitteessa: **sktl.apurahat.net**.

Lue lisää: **sktl.fi/liitto/apurahat/kopiosto-apurahat/apurahajarjestelma**.

Hakuohjeet SKTL:n verkkosivuilla:
sktl.fi/liitto/apurahat/kopiosto-apurahat/hakuohjeet.

Tero Valkonen

Tero Valkosen suururakka palkittiin

Tero Valkonen sai vuoden 2021 Mikael Agricola -palkinnon **David Foster Wallacen** yli tuhatsivuisen suurromaanin *Päättymätön riemu* (Siltala/Sanavalinta) suomennoksesta. Agricola-palkintolautakunnan jäsen **Markku Nivalainen** jututti tuoretta palkinnon saajaa.

*Aivan aluksi onnittelut Agricola-palkinnosta. Kääntäjän rooli jää teosten vastaanoton yhteydessä usein melko pieneksi, mutta Päättymättömään riemuun yhdistynee lukijakunnan mielissä **David Foster Wallacen** lisäksi lähtemättömästi, ja ansaitusti, **Tero Valkosen** nimi. Mainitsit aiemmassa Kääntäjän (4/2020) haastattelussa pohtineesi käännöksen vastaanottoa tavallista enemmän. Oletko vastaanottoon tyytyväinen?*

Olen vastaanottoon erittäin tyytyväinen. On ollut todella hienoa nähdä, miten paneutuneita kritiikkejä maamme isoissa lehdissä on julkaistu. Olen myös itselleni poikkeuksellisesti käynyt katsomassa joitakin kirjallisuusblogeja, joiden kirjoittajien vaikutelmat ovat myös ilahduttaneet suuresti. Sydäntä lämmitti sellainenkin, että kirjailija **Kaari Utrio** suorastaan hehkutti teosta sosiaalisessa mediassa.

*Olen joskus yrittänyt lukea Päättymätöntä riemua alkukielellä, mutta kokemus oli samankaltainen kuin esimerkiksi **Shakespearea** lukiessa: sanakirjaan on tartuttava turhan usein ja koko ajan tuntuu siltä, että jotain olennaista menee ohi. Syystä tai toisesta vaikeiden teosten lukeminen ei omalla kohdallani voi koskaan olla samalla tavalla nautittavaa kuin vaikkapa koukuttavan dekkarin lukeminen. Olet aiemmin kääntänyt muun muassa **Thomas Pynchonin** ja **John le Carrén** teoksia. Koetko että näiden käännöstyössä on jotain olennaisesti erilaista?*

Nostaisin aiemmista vaikeista kirjailijoista esiin Pynchonin ja

le Carrén lisäksi myös **Gene Wolfen**, jota olen kääntänyt tuhatkunta sivua. Pynchon on ajatuksen tasolla vaikeaa, koska hän jättää kaikki kysymykset auki, jolloin siis tekstin monitulkintaisuuden säilyttäminen on olennainen osa kääntäjän työtä: täytyy nimenomaan välttää merkitysten lukkoon lyömistä. Le Carrélla taas vaikeaa on äärimmäinen hienostuneisuus ja asioiden totaalinen sanomatta jättäminen; rivien väliin tulee kyetä ymppäämään se, mitä le Carré on sinne laittanut, ilman että mitään siitä koskaan lausutaan, vakoojien maailmassa kun ollaan. Wolfella taas keskeistä on paitsi uskomattoman monipuolinen ja vaikea sanasto, myös epäluotettavan ja tietomäärältään vajavaisen kertojan näkökulma. Kiintoisaa kyllä, *Päättymättömästä riemusta* löytyvät kaikki nämä elementit ja lisäksi muutamia muita, kuten sanojen kirjoitusasulla pelaaminen, kielirekisterien ristiin meneminen (yksi ei ymmärrä toisen hienostunutta kieltä) ja niin edelleen. Wallacessa kiehtovinta ja samalla vaikeinta oli juuri kaiken runsaus. Päättymättömästä riemusta löytyy *Alastalon salin* mieleen tuovan pitkiä ja polveilevia virkkeitä, mutta siinä missä **Kilven** pääteos koostuu yksinomaan tästä tyylilajista, Wallacen pääteoksessa niitä on vaikka kuinka paljon.

Wolfe on minulle uusi nimi. En juuri lue tieteiskirjallisuutta, mutta en kyllä osaa sanoa miksi. Luetko paljon käännöskirjallisuutta? Luetko suomennoksia englannista?

Pyrin lukemaan paljon myös käännöskirjallisuutta. Viime aikoina mm. **Marcus Aureliusta**, **Dostojevskia** ja **Platonia**. Suomennoksia englannista olen lukenut viime vuosina vähän, en muista mikä olisi edellinen.

Itse olen aivan turhankin kriittinen lukiessani englannista suomennettuja teoksia. Olen asunut pian viisi vuotta Walesissa ja oppinut pelottavan nopeasti määrittelemään ihmisten paikan sosiaalisessa hierarkiassa jo muutaman virkkeen perusteella. Lauserakenteiden ja sanavalintojen sisältämät konnotaatiot ovat äärimmäisen vaikeita kääntää ja vaikka olen pitkään ollut suuri brittiläisten televisiosarjojen ja -kirjallisuuden ihailija, kesti esimerkiksi luokkaerojen ja niiden merkitysten ymmärtäminen monta vuotta. Amerikkalaisessa kontekstissa tilanne on hieman erilainen, mutta tavoitat mielestäni Päättymättömässä riemussa esimerkiksi luokkaeron vaikutukset kielen rekistereihin todella hyvin. Mistä osaamisesi on peräisin?

En itse asiassa osaa vastata kovin artikuloidusti siihen, mistä osaamiseni on peräisin. Olen tietysti lukenut paljon ja ollut juuri englannin kielestä tavattoman kiinnostunut – luin jo 17-vuotiaana teininä **Chauceria**, *Beowulfia* ja tämmöistä. Puhtaasta kiinnostuksesta ja suurella omistautuneisuudella. Mutta en osaa analysoida tai käsitteellistää osaamistani, teoreettista viitekehystä minulla ei ole. Jos sopii että käytän analogiaa toisesta rakkaasta taiteenlajista: olen kuin muusikko, jolla on korvaa ja kokemusta mutta joka ei osaa lukea nuotteja. (Koomista kyllä, hallitsen musiikin teorian paljon paremmin kuin oman ammattini teoriakysymykset.)

*Viime vuonna Agricola-palkittu **Helene Bützowin** erinomainen käännös **Kazuo Ishiguron*** Surullisesta pianistista, *jonka olin lukenut alkukielellä hieman ennen suomennoksen ilmestymistä, ja ennen kaikkea* Päättymätön riemu *ovat saaneet minut arvioimaan tutusta kielestä tehtyjen käännösten merkitystä uudestaan. Oletko lukenut englanniksi teoksia, joiden kääntämisestä olisit kiinnostunut, mutta jotka tuntuvat mahdottomilta kääntää?*

Ei tule mieleen teoksia, jotka täyttävät kummankin ehdon. Sen sijaan runouden puolella on paljonkin yksittäisiä runoja, jotka olisi mukava kääntää mutta joita ei mielestäni oikein voi. Olen kääntänyt lyriikkaa jonkin verran ja kääntäisin kernaasti enemmän, ja sehän on juuri laji, jossa täytyy tehdä myös näitä valintoja: jotkin runot jäävät kääntämättä siksi, ettei niitä oikein pysty kääntämään. Törmäsin tähän mm. **Dylan Thomasin** kohdalla.

Miten päädyit kääntäjäksi?

Innostuin **Margaret Atwoodin** runoista, käänsin kymmenkunta ja lähetin kaikkiin isoihin kustantamoihin. Aluksi ei seurannut mitään. Mutta Suomi on pieni, ja pian minuun otti yhteyttä kustantamo, johon en ollut runoja lähettänyt. Sieltä tarjottiin romaania suomennettavaksi. Se oli **Robert Dessaix**'n hieno teos *Kirjeitä yöstä*, jonka suomentaminen tuntui todella mukavalta. Sen jälkeen tuli lisää tarjouksia. Joidenkin vuosien päästä tajusin olevani kääntäjä. Ne Atwoodin runotkin sain työstää käännösvalikoimaksi, se vain vei jonkin aikaa. Olen itse tarjonnut kustantajille vain tuota Atwoodia sekä Thomas Pynchonin romaania *Huuto 49*, ja jostain syystä kumpikin on mennyt läpi.

Mitä aiot kääntää seuraavaksi?

Käännän paraikaa David Foster Wallacen tennisesseitä ja psykologi **Jordan Petersonin** uutta kirjaa. Niiden jälkeisiä en vielä tiedä.

Haastattelu:
Markku Nivalainen

Kirjoittaja on käännöskirjallisuuteen erikoistunut kriitikko ja Mikael Agricola -palkintolautakunnan jäsen.

Tarja Roinilalle postuumi kunniamaininta

© Markku Ojala / Com.Pic.

Tarja Roinila

Agricola-palkinnon lisäksi palkintolautakunta päätti tänä vuonna myöntää postuumin kunniamaininnan **Tarja Roinilalle** (1964–2020) **Thomas Bernhardin** teoksen *Halvallasyöjät & Wittgensteinin veljenpoika* (Teos) suomennoksesta. Kunniamaininnalla lautakunta haluaa paitsi palkita erinomaisesta suomennoksesta myös kiittää suurenmoisesta työstä, jonka Tarja Roinila teki erityisesti Thomas Bernhardin suomentajana.

Itävaltalaisen Thomas Bernhardin kaksi pienoisromaania sisältävä suomennos jäi monipuolisen ja taitavan suomentajan viimeiseksi työksi. Bernhard (1931–1989) on yksi merkittävimpiä eurooppalaisia modernisteja, ja lukuisat hänen ehkä vaikeinakin pidetyt teoksensa ovat Tarja Roinilan ansiosta luettavissa nautittavalla suomen kielellä.

Molemmat pienoisromaanit muodostuvat Bernhardille tyypillisestä minäkertojan pitkästä, kappalejaottomasta monologista. Näihin monologeihin Bernhard upottaa usein toisen kertojan, jonka kertomus limittyy epäsuorana kerrontana minäkertojan monologiin. Kirjakielinen muoto etäännyttää tekstiä ”aidosta” puheesta, mutta samalla puheenomaisuus on olennainen osa tekstin rakentumisen tapaa. Puheenomaisuutta luo myös Bernhardille tyypillinen, monen tasoinen toisto, joka varsinkin Halvallasyöjissä on viety äärimmilleen. Toisto on sanatarkkaa, varioitua, temaattista, rytmillistä. Muunneltu toisto tekee tekstistä jankuttavaa, kehämäistä, ja kierrokset nousevat kuin **Ravelin** Bolerossa. Kirjailijalle tyypillinen liioittelu ja sättiminen – Tarja Roinilan sanoin “sättimismusiikki” – ovat niin ikään puheen piirteitä, jotka korostuvat autofiktiossa Wittgensteinin veljenpoika.

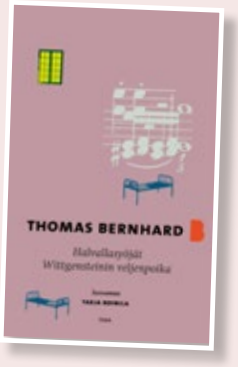

Tarja Roinila on aiemmin suomentamiensa teosten jälkisanoissa avannut lukijalle paitsi Bernhardin tyyliä myös omaa työskentelyään kirjailijan tekstien parissa. Vanhojen mestareiden jälkisanoissa suomentaja kirjoittaa Bernhardin tyylistä, jossa kirjoitus matkii puhetta: ”Pitkä virke ei pysy alusta loppuun hallinnassa, vaan lauseet ryskyvät kuin ahtojäät […] Puhe tyrskyy ja pärskyy, se on epätäydellistä ja hallitsematonta, vähän niin kuin elämä” (2013, 204). Tällaisen tekstin kääntäminen vaatii erityisen luovaa taitoa. Tarja Roinila on Bernhardia kääntäessään aina kiinnittänyt huomiota muotoon, rytmiin, poljentoon ja sanojen sointeihin, ja kun teksti on valmis, suomentaja toteaa: ”Kuuntelen: tämä on suomea!” Alkutekstien tyylille ominainen muoto rujoinekin piirteineen soi nyt nautittavasti suomen kielen keinoin.

Mikael Agricola -palkintolautakunnan puolesta professori Liisa Tiittula.

Kieli ei ole neutraalia. Sanat heijastavat kirjoittajiensa ja kääntäjiensä kokemuksia ja asenteita – joko tietoisesti tai tiedostamatta. Tilanne mutkistuu entisestään, kun kuvaan astuu tekoäly.

Tekoälyyn perustuvat konekäännöstyökalut voivat toistaa ennakkoluuloja, jotka ovat peräisin työkalujen kehittäjiltä tai niiden pohjana toimivasta aineistosta. Etenkin alkuperään, identiteettiin ja sukupuoleen liittyvien kysymysten kohdalla syrjimättömän ja tasapuolisen kääntämisen haaste on suuri. Käytetäänpä esimerkkinä tunnettua arvoitusta:

A father and son are in a horrible car crash that kills the dad. The son is rushed to the hospital; just as he's about to go under the knife, the surgeon says, "I can't operate—that boy is my son!"

Arvoituksen ratkaisu?

Arvoitus paljastaa sukupuoleen liittyvät ennakkokäsitykset, vaikka osa vastaajista varmasti hoksaakin, että ”surgeon” on todennäköisesti pojan äiti – tai isä, jos kyseessä on samaa sukupuolta oleva pariskunta. Arvoitus toimii myös esimerkkinä siitä, miten ennakkokäsitykset voivat välittyä konekäännösten kautta. Kun Google Kääntäjällä ja DeepL-käännöstyökalulla tehdään käännöstesti, kumpikin työkalu antaa sanan ”surgeon” käännökseksi miehiin viittaavan sanan: saksaksi ”der Chirurg”, espanjaksi ”el cirujano” ja ranskaksi ”le chirurgien”. Jos käännettävä sana on sen sijaan pelkkä ”surgeon” ilman kontekstia, on tulos erilainen: Google Kääntäjä antaa vastaukseksi sekä naisiin että miehiin viittaavia sanoja.

Tilanne mutkistuu entisestään, kun on kyse sanoista, joilla ei ole yksiselitteisiä käännösvastineita. ”Kääntäminen on valtavan haastavaa.

Tekoäly, kääntäminen ja ennakkokäsitykset

Kansainvälinen Artificially Correct -projekti

Siinä on otettava huomioon historialliset, maantieteelliset, poliittiset ja yhteiskunnalliset kontekstit", toteavat postkoloniaalisen kirjallisuuteen keskittyvän Pocolit-foorumin päätoimittajat **Lucy Gasser** ja **Anna von Rath**. "Pitää myös ehdottomasti olla perillä käännettävään tekstiin liittyvistä diskursseista. Usein tilanne on kuitenkin se, että eri kielialueiden diskurssit eroavat toisistaan."Esimerkkejä vaikeasti käännettävistä sanoista ja käsitteistä ovat muun muassa "race", "People of Colour", "Heimat" ja "Leitkultur". Goethe-Institutin verkkosivuilla on luettavissa artikkeleita, joissa Gasser ja von Rath käsittelevät 30 vastaavaa esimerkkiä ja niiden kääntämistä.

Työpaja ja Hack-a-thon

Tietoisena tästä ongelmasta ja tekoälyn kasvavasta roolista yhä useammalla elämänalueella Goethe-Institut on aloittanut projektin nimeltä Artificially Correct. Sen tarkoituksena on saattaa yhteen kääntäjiä, aktivisteja ja tekoälyasiantuntija ja kiinnittää huomiota konekäännöksissä esiintyviin ennakkokäsityksiin ja asennevinoumiin. "Erityisen tärkeää on saada mukaan kääntäjiä. Koska emme itse ole alan asiantuntijoita, olemme kiitollisia kääntäjien asiantuntemuksesta", sanoo Goethe-Institut Finnlandin informaatio- ja kirjastopäällikkö **Alexandra Stang**, joka koordinoi projektia yhdessä Hollannin Goethe-Institutin **Sinah Grotefelsin** kanssa. "Goethe-Institut on tukenut kääntämistä jo pitkään, ja arvostamme yhteistyötä kääntäjien kanssa todella paljon. "Artificially Correct -projektin tavoitteena ei ole vain keskustella aiheesta vaan myös kehittää käytännön ratkaisuja sekä tämän että muiden ryhmien puitteissa.

Projekti käynnistyi kääntäjien etätyöpajalla, joka järjestettiin 23.–24.4.2021. Työpajassa tarkasteltiin käännöksissä esiintyviä ennakkokäsityksiä ja vinoumia ja mietittiin ratkaisuja vaikeasti käännettäviin teksteihin, jotka liittyivät esimerkiksi sukupuoleen, identiteettiin, alkuperään ja käsitetteeseen "race". Zoomissa pidetyssä ilmaisessa työpajassa oli mukana kääntäjiä Hollannista, Britanniasta, Irlannista, Suomesta sekä Skandinavian maista.

Työpajan tulosten perusteella projekti siirtyy seuraavaan vaiheeseen: syksyllä on luvassa virtuaalinen Hack-a-thon, jonka tavoitteena on yhdistää kääntäjiä, aktivisteja, kokemus- ja tekoälyasiantuntijoita ja kehittää työkaluja konekäännösten vinoumien tunnistamiseksi ja minimoimiseksi.

Lisätietoja:

Goethe-Institut toivottaa kaikki kiinnostuneet tervetulleeksi mukaan projektiin. Lisätietoja Goethe-Institutin verkkosivuilta osoitteesta www.goethe.de/artificiallycorrect tai sähköpostitse Alexandra Stangilta osoitteesta alexandra.stang@goethe.de.

Kirjoittaja:
Sinah Grotefels
Kirjoittaja toimii Rotterdamin Goethe-Institutin informaatiopäällikkönä ja on yksi Artificially Correct –projektin vetäjistä.
Suomennos:
Johanna Koskinen

© Canva Pro

Auktorisoidun kääntämisen tila 2019 -tutkimus:

Auktorisoidut kääntäjät kaipaavat tiedottamista, koulutuksia ja kollegiaalisuutta

Tampereen ja Turun yliopiston tutkijat toteuttivat laajan kyselyn auktorisoiduille kääntäjille. Kyselyssä selvitettiin esimerkiksi auktorisoitujen kääntäjien työssään käsittelemiä tekstilajeja ja SKTL:n julkaisemien Auktorisoidun kääntäjän ohjeiden hyödyntämistä. Vastaajilta pyydettiin myös kehitysehdotuksia niin ohjeisiin kuin koko tutkintojärjestelmäänkin liittyen. Kysely osoitti, että auktorisoidut kääntäjät arvostavat tutkintoaan, vaikka siinä nähtiin myös kehittämistarpeita ja kritisoitavaakin. Myös aiheen tutkimista ja nimenomaan kääntäjien näkemysten kuulemista pidetään tärkeänä.

Auktorisoitu kääntäminen on jatkuvan muutoksen kourissa. Tämän muutoksen taustalla on yhteiskunnallisia kehityskulkuja: maahan- ja maastamuuton lisääntyminen kasvattaa ja monipuolistaa auktorisoitujen kääntäjien työn kirjoa, kun taas esimerkiksi EU:n asiakirjojen ja muiden juridisten tekstien monikielisyys osaltaan vähentää auktorisoidun kääntämisen tarvetta.

© Merja Takala-Oksanen

Miia Santalahti ja Henrik Oksanen.

Auktorisoitujen kääntäjien työnkuvaan kohdistuvia selvityksiä ja tutkimuksia on tehty noin 20 vuoden välein, samassa tahdissa ammatista annettujen lakimuutosten kanssa. Tuoreessa tutkimuksessamme keräsimme tietoa vuodenvaihteessa 2018–19 auktorisoiduille kääntäjille lähetetyllä kyselyllä.

Suuret kielet yleisimmin edustettuina

Oikeuden toimia auktorisoituna kääntäjänä voi Suomessa nykyään saada joko erillisen tutkintotilaisuuden tai käännöstieteen yliopisto-opintoihin sisältyvän opintokokonaisuuden perusteella. Lisäksi Suomessa toimii auktorisoituina kääntäjinä henkilöitä, jotka ovat suorittaneet aiemman virallisen kääntäjän tutkinnon. Kyselytutkimukseen vastasi kaikkien näiden suoritustapojen edustajia.

Yhteensä vastauksia saatiin 122 auktorisoidulta kääntäjältä, jotka käyttävät työssään yhteensä 27 eri kieliparia. Useimmilla vastaajilla kieliparin toisena kielenä oli suomi (viidellä oli työkieliparina ruotsi yhdessä muun kuin suomen kanssa), ja kieliparien toisista kielistä yleisimmät olivat englanti, saksa, venäjä, ranska ja ruotsi. Nämä kieliparit kattoivat yli kolme neljäsosaa kaikista ilmoitetuista kielipareista. Valitettavasti kyselymme ei tavoittanut harvinaisempien kielten kääntäjiä kovin hyvin, sillä viime vuosina lisääntyneet tutkinnot esimerkiksi kroaatin, serbian ja ukrainan kielessä eivät näy tuloksissa.

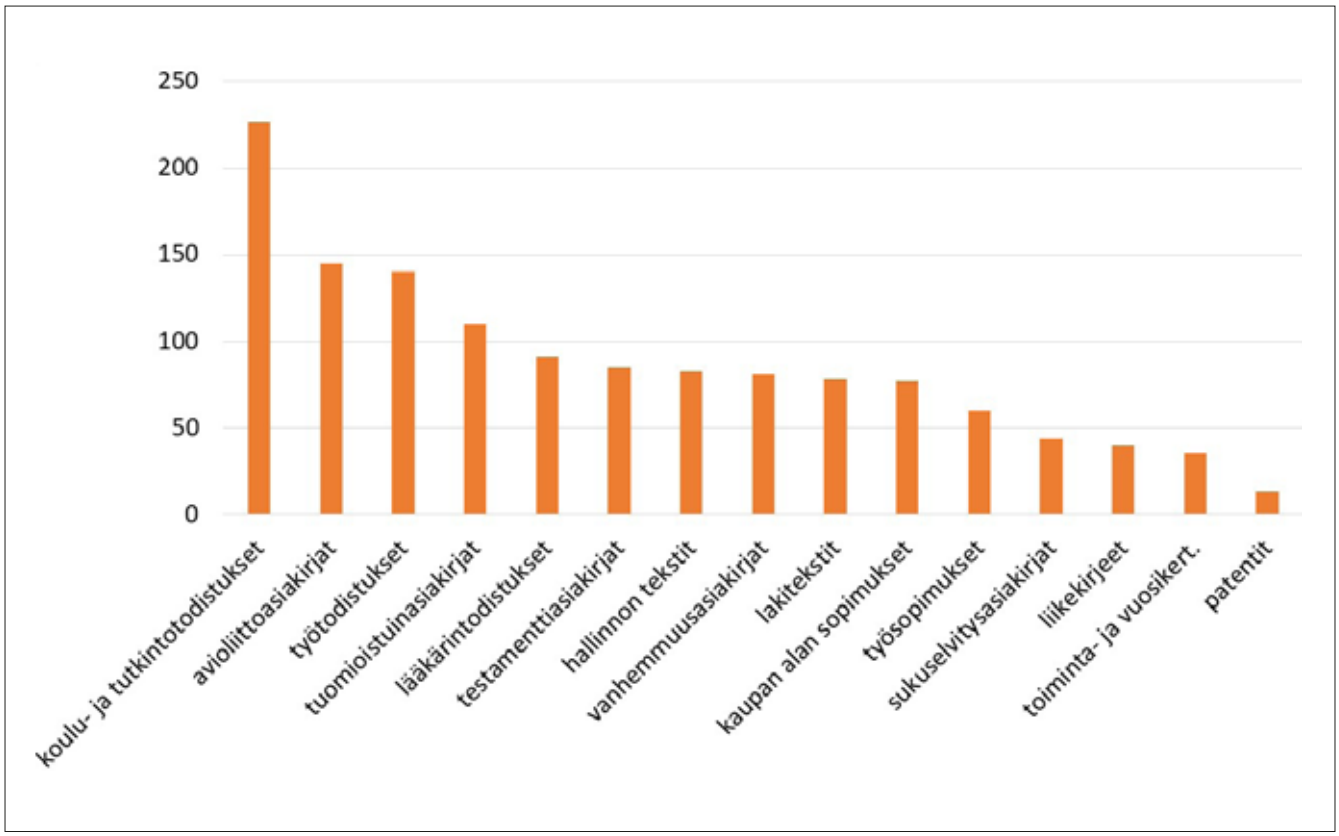

Tekstilajit auktorisoidussa kääntämisessä.

Tekstilajit kertovat liikkuvuudesta

Tutkimuksessa selvitimme, mitä tekstilajeja auktorisoidun kääntäjän vahvistuksella virallistaen yleisimmin käännetään. Koulu- ja tutkintotodistukset ovat käännetyin tekstilaji kaikissa kielipareissa. Myös työtodistuksia käännetään paljon: kahdessa yleisimmässä kieliparissa (englanti–suomi ja saksa–suomi) ne nousevat toiseksi käännetyimmäksi tekstilajiksi, ja muissakin kielipareissa ne yltävät viiden käännetyimmän joukkoon. Nämä tulokset kertovat siitä, että liikkuvuus Suomeen ja Suomesta liittyy tyypillisesti koulutukseen ja työskentelyyn.

Toisen selvästi erottuvan tekstilajiryhmän muodostavat henkilökohtaiseen elämään liittyvät tekstit, kuten avioliittoasiakirjat, lääkärintodistukset ja testamentit. Avioliittoasiakirjat ovat kyselyn vastauksissa toiseksi yleisin tekstilaji, ja ne ovat useissa kielipareissa kolmen käännetyimmän tekstilajin joukossa. Näiden tekstilajien voi nähdä kertovan naapurimaiden välisistä yhteyksistä: esimerkiksi venäjä–suomi-kieliparissa avioliittoasiakirjat ovat erityisen yleisiä, ruotsi–suomi-kieliparissa puolestaan testamenttiasiakirjat.

Yksityiskohtaisempi ohjeistus toiveissa

Laaja-alaisessa yhteistyössä laaditut ja ajan tasalla pidettävät ohjeet ovat tärkeä osa laillisesti pätevien käännösten laadunvarmistusta. SKTL:n Auktorisoidun kääntäjän ohjeet on laadittu tukemaan ja helpottamaan auktorisoitujen kääntäjien työtä. Velvoittavaa luonnetta niillä ei ole, mutta niiden noudattamista suositellaan, sillä ne edustavat ammattikunnan hyvinä pitämiä käytäntöjä ja auktorisoitua kääntämistä koskevaa lainsäädäntöä. Vuodesta 2018 lähtien ohjeet ovat olleet sähköisenä verkkoasiakirjana, joten niitä pystytään päivittämään helposti ja joustavasti.

Kyselyvastausten perusteella valtaosa auktorisoiduista kääntäjistä hyödyntää Auktorisoidun kääntäjän ohjeita työssään tarpeen mukaan. Vastauksista voi päätellä, että ohjeiden katsominen vähenee kokemuksen ja rutiinin karttuessa – ohjeet tulevat käytössä tutuiksi. Jotkut kuitenkin kertoivat, etteivät tienneet ohjeista lainkaan tai olivat unohtaneet ne, ja yksi vastaaja totesi, että ohjeet ovat joskus olleet hankalasti löydettävissä eikä hän ole sen jälkeen vaivautunut etsimään niitä. Nämä vastaukset kertovat siitä, että aiheeseen liittyvä tiedottaminen on tärkeää.

Ohjeita pidettiin pääosin toimivina ja tarkoituksenmukaisina, joskin myös parannusehdotuksia annettiin. Ennen kaikkea vastaajat toivoivat entistä kattavampaa ja yksityiskohtaisempaa ohjeistusta eri tilanteisiin, konkreettisia esimerkkejä ja käännösmalleja esimerkiksi käännöksen nimeämiseen ja kääntäjän vahvistukseen. Kaikkia mahdollisia käännössuuntia ja -tilanteita ei toki mitenkään pystytä ennakoimaan eikä kaikkiin ongelmakohtiin myöskään ole yksiselitteistä vastausta, mutta kyselystä saadut kommentit ja toiveet on kuitenkin saatettu Auktorisoidun kääntäjän ohjeita kehittävän työryhmän tietoon.

Kohti kurssimuotoista tutkintoa?

Auktorisoidun kääntäjän tutkinto koostuu kahdesta osasta: ammattitietoutta mittaavasta testistä sekä kahdesta käännöstehtävästä, joista toinen on lain ja hallinnon alalta ja toinen kokelaan valitsemalta erikoisalalta. Tutkintotilaisuus on pyritty järjestämään niin, että se vastaa mahdollisimman hyvin kääntäjien todellisia työtilanteita. Kaikki kyselyn vastaajat eivät kuitenkaan pitäneet tätä onnistuneena tai toimivana ratkaisuna. Kritiikkiä saivat osakseen niin ammattitietoutta mittaavat tehtävät kuin erikoisalatkin. Lisäksi kommentoitiin sitä, että tiukka aikaraja ei vastaa todellista työtilannetta. Yleisin konkreettinen palautteen aihe oli tutkinnon korkeana pidetty hinta.

Koesuoritusten arvioinnin puolueettomuus ja arvioijien pätevyys erityisesti ns. harvinaisemmissa kielissä herättivät joissain vastaajissa epäilystä. Vastaajat toivoivat myös mahdollisimman yksityiskohtaista palautetta niin hyväksytyistä kuin hylätyistäkin koesuorituksista. Lisäksi huomautettiin, että eri kieliparit eivät ole tutkintotilannetta ajatellen tasavertaisessa asemassa, sillä kaikista kielistä ei ole esimerkiksi sähköisiä sanastoja ja rinnakkaisaineistoja yhtä paljon saatavilla.

Kyselyvastauksissa esitettiin myös visioita tutkinnon kehittämiseksi. Ehdotettiin esimerkiksi kertaluontoisen tutkintotilaisuuden korvaamista kurssimuotoisella koulutuksella. Tällainen käytäntö onkin jo voimassa niille, jotka saavat oikeuden toimia auktorisoituna kääntäjänä yliopisto-opintojensa perusteella. Yhtenä vaihtoehtona tutkintotilaisuudelle esitettiin myös portfoliotyyppistä osaamisen todentamista.

Lisää tiedotusta ja koulutusta

Tiedottamisen tärkeys osoittautui keskeiseksi teemaksi, joka nousi kyselyssä esiin eri yhteyksissä. Tällä hetkellä auktorisoitujen kääntäjien rekisterissä on sekä nykymuotoisen tutkinnon suorittaneita auktorisoituja kääntäjiä että aikaisempien järjestelmien perusteella oikeutensa saaneita virallisia ja valantehneitä kääntäjiä. Olisi tärkeää huolehtia siitä, että kaikki laillisesti päteviä käännöksiä tekevät kääntäjät pysyttelisivät ajan tasalla aiheeseen liittyvästä ohjeistuksesta ja sen muutoksista.

Kyselyn vastaajat toivoivat kattavaa ja mahdollisimman monen saatavilla olevaa koulutustarjontaa. Toivelistalla oli entistä enemmän verkkokoulutuksia (tähän asiaan onkin koronan myötä tullut parannusta), ja myös maksuttomia koulutuksia kaivattiin. Kouluttajiksi toivottiin nimenomaan käytännön ammattilaisia, ja yhteistyötä käännöksiä käyttävien viranomaisten ja muiden asiantuntijoiden kanssa kaivattiin lisää. Kääntäjien keskinäistä yhteydenpitoa pidettiin niin ikään tärkeänä: kollegiaalisuus ja avoin keskustelu esimerkiksi hinnoittelusta ja muista käytännön asioista edistävät hyvien käytäntöjen leviämistä ja vakiintumista.

Kääntäjien lisäksi tiedotusta ja koulutusta olisi hyvä suunnata myös käännösten tilaajille ja käyttäjille, jotta he olisivat mahdollisimman hyvin selvillä siitä, milloin auktorisoidun kääntäjän vahvistamaa käännöstä tarvitaan ja millaisten periaatteiden mukaan se laaditaan. On melko yleinen harhaluulo, että auktorisoidun kääntäjän nimike viittaa yleisesti muita kääntäjiä suurempaan pätevyyteen minkä tahansa kääntämisen suhteen. Tarve tällaisten väärinkäsitysten oikaisemiseen nousi esiin myös tämän kyselyn vastauksissa.

Teksti: Miia Santalahti & Henrik Oksanen (Tampereen yliopisto)

Kirjoittajat ovat tutkineet ja opettaneet auktorisoitua kääntämistä Tampereen yliopistossa.

Kyselytutkimuksen tuloksia on raportoitu myös seuraavissa julkaisuissa:

Oksanen & Santalahti 2020: *Auktorisoidun kääntämisen tila 2019*. MikaEL 13, s. 25–42.

Kaltiokumpu-Blomgrén, Marianne 2020: *Kuka olet, auktorisoitu kääntäjä? Selvitys auktorisoitujen kääntäjien koulutuksesta, ammatinharjoittamistaustoista sekä ammatillisesta nykytilanteesta*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto. Saatavilla: urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201222102708

Monipolviset tekstien ja toimijoiden verkostot välikielisten käännösten takana

Kartta: Laura Ivaska / NikNaks CC BY-SA 4.0

Välikielten kautta kääntäminen tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että käännös tehdään käännöksestä. Loppuvuodesta 2020 valmistunut väitöskirjatutkimukseni kuitenkin osoittaa, että tilanne ei aina ole näin yksinkertainen, sillä kääntäjät saattavat käyttää useampaa, erikielistä lähtötekstiä ja pyytää apua alkukielen osaajilta. Lopputuloksena on monipolvinen tekstien ja toimijoiden verkosto, joka haastaa ajatuksen kääntämisen yksioikoisuudesta: yhtäältä kääntäminen ei olekaan yksinäistä puurtamista, ja toisaalta lähtötekstin ja tulotekstin suhde voi olla ajateltua monitahoisempi.

Miksi tutkia välikielisiä käännöksiä?

Maailmassa puhutaan yli 7 000:ta kieltä ja yksinomaan EU:ssa on 24 virallista kieltä. Kieliä on siis yksikertaisesti niin paljon, että asiantuntevia suomentajia ei välttämättä löydy, vaikka lähtökieli olisi puhujamäärältään suuri tai vaikka sillä olisi yhteiskunnallinen yhteys Suomeen. Löytyykö meiltä päteviä suomentajia esimerkiksi maailman kolmanneksi puhutuimmalle kielelle, hindille (n. 600 miljoonaa puhujaa) tai EU-kieliin lukeutuvalle maltalle (n. 0,5 miljoonaa puhujaa)? Tai toisin päin: onko hindin- ja maltantaitajien joukossa kääntäjiä, jotka voisivat kääntää suomesta?

Jotta käännöstoiminta ei rajoittuisi vain tiettyihin kielipareihin – jotta esimerkiksi suomen, bengalin, urdun ja marathin, tai vaikkapa suomen ja liettuan ja iirin välillä tehtäisiin käännöksiä – voi välikielten käyttö olla ainoa vaihtoehto. Välikielten kautta kääntäminen siis tekee joissain tapauksissa kääntämisen ylipäänsä mahdolliseksi. Aiheesta tiedetään kuitenkin toistaiseksi vähän, joten sen tutkiminen on perusteltua.

Puolet nykykreikkalaisen kirjallisuuden suomennoksista välikielisiä

Nykykreikka on yksi kieli, josta ei olisi suomennettu kovinkaan paljoa kaunokirjallisuutta, jos kääntämisen pitäisi tapahtua aina suoraan alkukielestä tulokieleen. Vuosina 1952–2004 suomennettiin 22 nykykreikkalaista romaania, ja näistä 13 käännettiin välikielten – saksan, ruotsin, ranskan tai englannin – kautta. Esimerkiksi **Nikos Kazantzakisin** romaanin *Ο βιος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* suomennos *Kerro minulle Zorbas* (kääntä. **Vappu Roos**) on tehty teoksen ranskannoksesta *Alexis Zorba* (kääntä. **Yvonne Gauthier** yhteistyössä **Gisele Prassinosin** ja **Pierre Fridasin** kanssa).

Yksi nykykreikasta välikielten kautta kääntäneistä suomentajista on **Kyllikki Villa**, joka oli kyllä käynyt Kreikassa ja kuvaili itseään Kreikan ystäväksi, mutta joka ei osannut kieltä alkeita enempää. Villa suomensi välikielten kautta Kazantzakisin romaanin *Οι Αδερφοφάδες* (suom. *Veljesviha*) ja **Pandelis Prevelakisin** romaanin Ο ήλιος του θανάτου (suom. *Ikuinen aurinko*). Kirjeessään Prevelakisille Villa perustelee välikielten kautta kääntämistä kertomalla,

Laura Ivaska

että suomesta ei vain löydy kreikkaa taitavaa henkilöä, jota voisi pyytää suomentamaan kaunokirjallisuutta. Siksi Villa tarttui toimeen itse.

Vinkkejä käännöspulmiin suoraan kirjailijalta

Vaikka välikielten kautta kääntäminen oli Villan mukaan ainoa tapa suomentaa nykykreikkalaista kirjallisuutta, suhtautui hän asiaan kuitenkin varauksella. Maaseudun tulevaisuus -lehdessä 18.7.1968 julkaistussa, kahden välikielen kautta käännetyn romaanin arviossa Villa toteaa, että ”jos alkukielestä kääntäjää on mahdotonta saada, enempää kääntäjä kuin kustantajakaan ei saisi koskaan tyytyä yhteen käännökseen. Tiedän kokemuksesta, että kahta käännöstä toisiinsa verrattaessa paljastuu aina yllättäviä, jopa uskomattomia ristiriitaisuuksia (koska jokainen kääntäjä tekee virheitä). Silloin on hyvä, jos voi vaikkapa vaikeasti tavaamalla ja sanakirjan avulla tutkia alkuteosta tai sitten kääntyä jonkun kieltä taitavan puoleen”.

Villa toimi ohjeidensa mukaisesti: hän teki Kazantzakis-suomennoksensa ranskan, englannin ja kreikan pohjalta ja kävi kirjeenvaihtoa ainakin kirjailijan lesken kanssa saadakseen selvyyttä kohtiin, joiden kääntämisessä hänellä oli vaikeuksia. Samoin hänen Prevelakis-suomennoksensa lähtöteksteinä toimivat teoksen saksan-, tanskan- ja kreikankieliset versiot. Lisäksi hän pyysi itse kirjailijalta apua vaikeiden sanojen kääntämisessä ja hänen suomennoksensa tarkasti joku kreikantaitoinen.

Kirjoissa ei aina kerrota suomennoksen todellista lähtökieltä

Kirjallisuuden kohdalla kenties helpoin tapa tunnistaa käännös välikieliseksi on katsoa, lukeeko teoksen nimiölehdellä, mistä kielestä tai tekstistä käännös on tehty: esimerkiksi Prevelakisin Ikuinen aurinko -suomennoksen nimiölehdellä lukee, että käännös on tehty saksasta.

Nimiölehtien tiedot käännösten lähtökielistä eivät kuitenkaan aina pidä paikkansa: kuten yllä kerrottiin, on Prevelakis-suomennoksella itse asiassa kolme lähtökieltä ja -tekstiä. Lisätietoa tämänkin käännöksen syntyprosessista – kuten sen lähtökielistä ja -teksteistä, sekä kääntäjien yhteistyökumppaneista – löytyi kääntäjän arkistomateriaalista, etenkin kirjeenvaihdosta. Muita mahdollisia lähteitä tällaiselle tiedolle ovat esimerkiksi kirjallisuusarviot ja kääntäjien haastattelut.

Erikielisten käännösten vertailu paljastaa suomennoksen syntyhistorian

Käännöksen vertailu sen mahdollisten erikielisten lähtötekstien kanssa voi niin ikään auttaa selvittämään, mistä kielestä käännös on tehty. Esimerkiksi Villan Veljesviha-suomennoksessa eräässä luostarissa kerrotaan olevan neljäsataa munkkia. Munkkien määrä on neljäsataa myös romaanin ranskannoksessa, mutta kreikankielisessä alkutekstissä ja englanninnoksessa munkkeja on vain kolmesataa. Tästä voidaan päätellä, että kyseisessä kohdassa suomennos pohjautuu ranskannokseen. Toisaalta taas samaisen romaanin uskonnollinen sanasto tulee suoraan kreikasta: kun ranskannoksessa ja englanninnoksessa kirkkoon viedään pyhää leipää (*pain bénit*; *holy bread*), suomennoksessa viemisinä on kreikankielisen alkutekstin tapaan prosforia (*πρόσφορα*). Jos suomennos olisi tehty ranskan tai englannin pohjalta, myös siinä puhuttaisiin luultavasti pyhästä leivästä. Villa siis selvästi luki myös kreikankielistä alkuteosta ja poimi sieltä kreikkalaisortodoksista sanastoa suomennokseensa.

Tietokone avuksi välikielisten käännösten tunnistamisessa

Yksi haaste välikielisten käännösten tutkimuksessa on, miten tunnistaa välikieliset käännökset ja niiden lähtökielet. Kirjojen nimiölehdillä voi olla tietoa käännösten lähtökielistä ja siten myös siitä, ovatko ne välikielisiä, mutta nämä tiedot voivat olla epätäydellisiä tai jopa harhaanjohtavia. Erikielisten versioiden vertailu puolestaan antaa luotettavaa tietoa käännösten syntyhistoriasta ja sitä myötä niiden lähtökielistä, mutta vertailu on hidasta ja

vaatii laajaa kielitaitoa. Koska näiden menetelmien käyttö on työlästä ja epävarmaa, päätin tutkia, voisiko tietokoneet valjastaa tunnistamaan välikieliset käännökset.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että tietokone pystyy kertomaan, onko teksti käännös vai ei. Samoin tietokoneet osaavat tunnistaa luotettavasti käännösten lähtökielen. Tämä kyky perustuu siihen, että käännöksissä on niiden lähtökielestä riippuvaisia hienovaraisia piirteitä. Nämä piirteet eivät ole välttämättä ihmislukijalle havaittavissa, mutta tietokone pystyy laskemaan nopeasti esimerkiksi tiettyjen sanojen tai lauseenjäsenten esiintymistiheyksiä, havaitsemaan niissä kieliparikohtaisia eroavaisuuksia ja päättelemään sitten näiden lukujen perusteella, mistä kielestä jokin teksti on käännetty.

Kun käännöksiä tehdään välikielten kautta, on niissä oletettavasti sekä alkukielestä että välikielestä juontuvia piirteitä. Tämä aiheuttaa haasteita tietokoneille: väitöstutkimuksessani tietokone tulkitsi osan välikielisistä käännöksistä alkukielestä tehdyiksi, osan välikielestä tehdyksi, ja osan jostain kolmannesta, käännökseen liittymättömästä kielestä tehdyksi. Välikielten kautta tehtyjen käännösten kielellisten piirteiden tutkimus on kuitenkin vasta alkutekijöissään, joten on vielä aikaista sanoa, kykenevätkö tietokoneet tulevaisuudessa tunnistamaan välikieliset käännökset ja niiden lähtökielet luotettavasti. Jos tietokoneet kuitenkin saadaan avuksi välikielisten käännösten tunnistamiseen, aukeaa tutkijoille uusia mahdollisuuksia arvioida välikielten käytön yleisyyttä ja tutkia ylipäätään tarkemmin, mistä kaikesta välikielten kautta kääntämisessä on kyse.

Kiehtovinta välikielten kautta kääntämisessä on se, että lähtöteksti ei olekaan lähtöteksti

Yksi tutkimukseni myötä syntyneistä mielenkiintoisimmista havainnoista on mielestäni se, että välikielisen käännöksen kohdalla alkuteos ja todellinen lähtöteksti ovat erit. Lukijalle Vappu Roosin Kerro minulle, Zorbas -suomennos on varmasti Kazantzakisin *Ο βιος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* -romaanin käännös, mutta oikeastaanhan se on käännös kyseisen teoksen ranskannoksesta Alexis Zorba. Ranskankielinen käännös on siis samanaikaisesti sekä kreikkalaisen alkuteoksen tuloteksti että suomennoksen lähtöteksti. Välikielten kautta kääntäminen haastaakin miettimään, mitä kääntämiseen kiinteästi liittyvillä peruskäsitteillä *tulo-* ja *lähtöteksti* oikeastaan tarkoitetaan.

Teksti: Laura Ivaska

Kirjoittaja väitteli joulukussa 2020 Turun yliopistossa ja työskentelee tällä hetkellä tutkijana Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa kolmivuotisessa Kääntämisen jäljet arkistoissa -hankkeessa, jota rahoittaa Koneen säätiö.

Väitöskirja *A Mixed-methods approach to indirect translation: A case study of the Finnish translations of modern Greek prose* 1952–2004 on saatavilla osoitteessa https://www.utupub.fi/handle/10024/150755.

Doris Ossan Aghazarian 1961–2020

Kollegamme, tulkki ja kääntäjä Doris Aghazarian poistui keskuudestamme yllättäen sairauskohtauksen seurauksena joulukuun 2020 alussa 59-vuotiaana. Hän oli syntynyt 20. elokuuta 1961 Wormsissa, Saksassa suomalaisen äidin ja armenialaisen isän perheeseen. Turkissa armenialaiseen vähemmistöön kohdistuneen uhan vuoksi perhe sai lopulta pakolaisstatuksen Palestiinasta vuonna 1964 Doriksen ollessa 3-vuotias. Perhe asettui Jerusalemiin.

Koulussa Dorista kutsuttiin nimellä Doris Levon Arsen Aghazarian, ja se oli hänen nimensä kaikissa virallisissa papereissa. Sitä, että Doris oli kasteessa saanut toisenkin etunimen, Ossan, ei Palestiinassa

© Doris Aghazarianin arkisto

Doris Aghazarian kuvattuna Yasser Arafatin (vas.) ja Martti Ahtisaaren kanssa.

otettu huomioon. Ossan on lyhennys armenialaisesta nimestä Hovsannah (hoosianna eli ”auta”). Turkin armenialainen isä olisi halunnut sen olevan Doriksen etu- ja kutsumanimi oman isoäitinsä mukaan, mutta suomalainen äiti ehdotti kansainvälisempää nimeä, olihan tytär syntynyt Saksassa, ja äiti sai tahtonsa läpi.

Doris oli monipuolisesti kielitaitoinen. Äidinkielensä suomen lisäksi oli arabia koulusivistyskielenä hänen toinen A-kielensä ja englanti B. Arabian murteista Doris hallitsi palestiinan, jordanian, syyrian, libanonin, egyptin ja irakin arabiaa. Niiden lisäksi hänellä oli hyvä saksan ja ruotsin osaaminen, mutta hän hallitsi jossain määrin myös armeniaa, turkkia ja hepreaa.

Ulkomailla 1979 suorittamansa ylioppilastutkinnon jälkeen Doris opiskeli psykiatrista hoitotiedettä Indianapolisin IUPUI:ssa Yhdysvalloissa, minkä jälkeen hän suoritti tutkinnon Bachelor of Sciences in Nursing 1998 mutta myös filosofian maisterin tutkinnon Helsingin yliopistossa pääaineenaan arabian kieli ja islamin tutkimus ja sivuaineinaan suomen kieli ja kulttuuri sekä hoitotiede. Muista opinnoista mainittakoot aikuiskouluttajan pedagoginen pätevyys (Haaga-Helia) sekä psykiatrisen erikoissairaanhoitajan pätevyys.

Opiskelemiaan taitoja Doris pääsi hyödyntämään paitsi sairaanhoitajana Hesperian sairaalassa Helsingissä 1985–1986 myös pitkäaikaisena sote-alan tuntiopettajana niin Helsingin sairaanhoito-opistossa, Metropolia-ammattikorkeakoulussa kuin arabian kielessä Helsingin yliopistossakin. Mutta Doris ei olisi Doris, jos hän ei olisi ehtinyt toimia myös suomen kielen opettajana, minkä hän teki 1986–1987 International School of Helsingissä. Vuoden 2016 Doris tulkkasi pitkää päivää Migrin vaativissa turvapaikkapuhutteluissa. Vuosina 2015–2020 Doris oli kantava voima arabia-suomi-kieliparin asioimistulkkien ja/tai oikeustulkkien koulutuksessa O-ERKO-projektissa ja TAKK:ssa. Kuriositeettina Doriksen pitkällä uralla mainittakoon myös hänen toimintansa Itämeren suojelukomission palveluksessa 1988–1989 kääntäjänä ja sisällöntuottotehtävissä sekä Väestöliiton monikulttuurisuuden asiantuntijana vuonna 2006.

Doris oli aloittanut sivutoimisen työn kääntäjänä ja tulkkina vuonna 1988 ja siirtyi kokopäivätoimiseksi vuonna 2011. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon arabia-suomi Doris suoritti 1999, suomi-arabia 2001, suomi-englanti 2005. Tulkkauskokemusta Doriksella oli useiden valtiovierailujen delegaatiotulkkauksista konferenssitulkkaukseen ja oikeustulkkauksesta asioimistulkkaukseen. Käännöskokemusta kertyi virallisista asiakirjoista sekä kaupallisista, tieteellisistä mutta myös kaunokirjallisista teksteistä unohtamatta YLElle tehtyjä tv-tekstityksiä. Doris oli pitkäaikainen liittomme jäsen.

Värikästä aikaa Doriksen työelämässä lienee ollut työ kääntäjä-tulkkina ja ulkoministeriön akkreditoimana kirjeenvaihtajana PLO:n toimistossa (nyk. Palestiinan suurlähetystössä) 1990–1994. Toistaiseksi julkaisemattomissa muistelmissaan Doris kirjoittaa: ”Se oli aikaa, jolloin itsenäistyvälle valtiolle kehitettiin perustuslaki, oikeuslaitos ja opetusjärjestelmä. Presidentti Yasser Arafat kävi kaksi kertaa minun palvelukseni aikana Suomessa tutkimassa ”Suomen mallia”. Tulkkasin hänen kaikki tapaamisensa presidentti Martti Ahtisaaren, eduskunnan puhemies Riitta Uosukaisen, y.m. Suomen johdon kanssa. PLO:n toimiston johtajalle tulkkasin Huomenta Suomen suorissa tv-lähetyksissä monta haastattelua ja kaikki hänen keskustelunsa Suomen johtavien poliitikkojen mutta myös lehdistön kanssa. Kirjoitin kaikki ulkoministeriölle osoitetut tiedotteet. Olin myös tulkkina kaikille palestiinalaisvaltuuskunnille, joita ulkoministeriö ja eduskunta kutsui Suomeen; poliittista ja juridista kieltä piti opetella, käyttää ja osata paljon.”

Doris oli minulle ja monelle meistä läheinen ja rakas ystävä ja kollega, jonka apuun saattoi aina luottaa. Hän oli ennen muuta hyvin seurallinen, ihmisrakas ja hyväntahtoinen. Doriksen kanssa oli aina myös hauskaa, sillä hänellä oli kerrassaan pistämätön huumorintaju olematta lainkaan sarkastinen. Värikäs ja monikulttuurinen elämä sekä erittäin laaja yleissivistys yhdistyneenä positiiviseen luonteeseen tekivät hänestä hyvän seuraihmisen, joka oli kanssaihmisilleen aina läsnä. Jäämme kaipaamaan Dorista.

Erja Tenhonen-Lightfoot
Doris Aghazarianin kollega,
tulkkauksen yliopisto-opettaja,
Helsingin yliopisto

Tietokoneavusteiset käännöstyökalut: uhka vai mahdollisuus näkövammaisille kääntäjille?

Tuoreen kandidaatintutkimuksen mukaan tietokoneavusteiset käännöstyökalut sekä edistävät että rajoittavat näkövammaisten kääntäjien yhdenvertaisuutta. Varsinaisten ohjelmistojen asettamien rajoitteiden lisäksi esteeksi voi muodostua myös käännösalan toimijoiden syrjivät käytännöt ja asenteet.

Tietotekniset innovaatiot ovat avanneet näkövammaisille entistä laajemmat mahdollisuudet koulutukseen ja työelämään. Käännöstyökin on nykyisin suurelta osin tietokoneavusteista, mikä on tehnyt siitä mahdollisen urapolun myös näkövammaisille. Näkövammaisten käyttämien tietoteknisten apuvälineiden ja muun teknologian yhteensovittaminen ei kuitenkaan ole täysin mutkatonta. Nykytutkimuksen valossa vaikuttaa siltä, että varsinkin yleisimmät tietokoneavusteiset käännöstyökalut, kuten Trados ja MemoQ, ovat näkövammaisen kääntäjän ulottumattomissa, eikä kehittäjiltä tunnu löytyvän mielenkiintoa asian muuttamiseksi. Sen sijaan eräät vähemmän tunnetut käännöstyökalujen kehittäjät, kuten monen näkövammaisen suosima Fluency Now, ovat osallistaneet näkövammaisia kääntäjiä kehitystyöhönsä. Ongelmaksi muodostuu silti joidenkin toimeksiantajien kohdalla joustamattomuus vaihtoehtoisten käännöstyökalujen käyttöä kohtaan.

Tutkimusasetelma ja -kysymykset

Kandidaatintutkielmani aiheen pariin päädyin kuultuani monelta näkövammaiselta kääntäjältä siitä, miten tietokoneavusteisten käännöstyökalujen käytön vaatimus on hankaloittanut heidän työllistymistään. Aiheen aiempi tutkimus on myös vähäistä, joten lähdin tutkielmassani selvittämään millaisia myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia tietokoneavusteisilla käännöstyökaluilla on näkövammaisten kääntäjien työllistymiseen ja työoloihin. Lisäksi kartoitin näkövammaisten kääntäjien keinoja selviytyä kohtaamistaan saavutettavuusongelmista sekä heidän ideoitaan tilanteen parantamiseksi. Tutkimusta varten haastattelin neljää näkövammaista kääntäjää kolmesta eri maasta. Heistä kolme oli sokeita ja yksi heikkonäköinen. Kolmella vastaajalla oli korkeakoulututkinto kääntämisen alalta ja yksi oli juuri valmistumassa. Työurien pituudet vaihtelivat yhdestä vuodesta 25 vuoteen. Kaksi sokeista vastaajista oli tottuneita käännöstyökalujen käyttäjiä, kun taas kahdella muulla vastaajalla ei ollut kokemusta niiden käytöstä. Keräsin aineiston käyttäen puolistrukturoitua kirjallista haastattelua, joka toteutettiin sähköpostin välityksellä.

Jennifer Stanger

Voimaannuttavat ja vammauttavat käännöstyökalut

Tutkimukseen osallistuneet näkövammaiset kääntäjät kokivat hyötyvänsä tietokoneavusteisten käännöstyökalujen käytöstä samoin kuin näkevät kollegansa. Mikäli käännöstyökalu oli saavutettava, sen koettiin nopeuttavan ja helpottavan työskentelyä huomattavasti. Lisäksi erityisesti sokeat kertoivat hyötyvänsä mahdollisuudesta siirtää lähdetiedoston muotoilut suoraan kohdetiedostoon. Eräs vastaaja kertoi myös, että saavutettavan työkalun ansiosta hän koki itsensä ammatillisesti pätevämmäksi ja yhdenvertaisemmaksi näkevien kääntäjien kanssa. Toisaalta ei-saavutettavat käännöstyökalut ja joidenkin käännösalan toimijoiden ehdoton vaatimus niiden käytöstä koettiin hyvin rajoittavana ja syrjivänä. Kaikki sokeat vastaajat kertoivat vaatimusten ei-saavutettavien käännöstyökalujen käytöstä vaikuttavan negatiivisesti heidän mahdollisuuksiinsa ottaa vastaan työtehtäviä tai osallistua esimerkiksi käännösteknologian kursseille.

Itse ohjelmistojen saavutettavuuteen liittyvien ongelmien lisäksi kaksi sokeaa vastaajaa mainitsivat esteeksi myös toimijoiden, varsinkin käännöstoimistojen, joustamattomuuden käytettävien ohjelmistojen suhteen huolimatta siitä, että jotkin saavutettavat käännöstyökalut toimivat yhdessä myös esimerkiksi Tradosin kanssa. Joustamattomat toimintatavat sekä käännöstoimistojen ja käännöstyökalujen kehittäjien välinpitämättömyys aiheuttivat vastaajissa negatiivisia tunteita, kuten huonommuuden ja arvottomuuden tunteita sekä tunteen syrjityksi tulemisesta.

Selviytymisstrategiana taistele tai pakene

Tulokset osoittivat, että haastattelemillani kääntäjillä oli käytössään kaksi pääasiallista toimintastrategiaa saavutettavuusongelmien varalle. He joko käyttivät runsaasti aikaa ja energiaa ongelmanratkaisuun tai välttivät tilanteita, joissa esimerkiksi vaadittiin ei-saavutettavien ohjelmistojen tai tiedostomuotojen käyttöä. Ongelmia pyrittiin ratkaisemaan esimerkiksi neuvottelemalla toimeksiantajan kanssa, pyytämällä apua toisilta ja opettelemalla itsenäisesti käyttämään saavutettavampia käännöstyökaluja. Tätä näkövammaisten luovaa ongelmanratkaisukykyä ja saavutettavuustietoutta voitaisiin hyödyntää nykyistä paljon enemmän esimerkiksi juuri käännöstyökalujen kehitystyössä. Toisaalta saavutettavuusongelmien ratkaiseminen muun työn ohella lisää entisestään käännöstyön kognitiivista kuormittavuutta.

Ratkaisu löytyy asenteista

Kysyttäessä vastaajien ajatuksia käännösalan saavutettavuuden nykytilasta ja ideoita sen parantamiseksi kaikki olivat yksimielisiä siitä, että saavutettavuus tulisi ottaa osaksi ohjelmistojen suunnittelua heti alusta alkaen. Itse työkalujen saavutettavuuden lisäksi parannettavaa olisi myös käännösalan toimijoiden asenteissa näkövammaisten kääntäjien tarpeita ja toiveita kohtaan. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että sekä tietokoneavusteisten käännöstyökalujen että käännösalan yleisen saavutettavuuden parannuksilla on tärkeä sosiaalinen vaikutus erityisesti näkövammaisille kääntäjille, mutta monet parannukset palvelisivat entistä paremmin myös näkeviä kääntäjiä.

Näkövammaisten kääntäjien käytännön ehdotukset tietokoneavusteisten käännöstyökalujen saavutettavuuden parantamiseksi:

- mahdollisuus käyttää työkalua pelkän näppäimistön ja näppäinkomentojen avulla
- kohteiden nimeäminen (esimerkiksi painikkeet ja linkit)
- tukimerkinnät muotoilua varten
- vaihtoehtoisia esitystapoja visuaaliselle informaatiolle ja toiminnoille
- eri käännöstyökalujen yhteensopivuus

Teksti: Jennifer Stanger
Kirjoittaja on sokea englannin kielen opiskelija Turun yliopistossa.

Tutkimukseen osallistuneet näkövammaiset kääntäjät kokivat hyötyvänsä tietokoneavusteisten käännöstyökalujen käytöstä samoin kuin näkevät kollegansa.

Oikeudellisten käännösten haasteet: tutkimus yksityisoikeudellisista käännöksistä

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on tutkia minkälaisia haasteita oikeudellisia tekstejä kääntävät kääntäjät kohtaavat ja miten he ratkaisevat kohtaamansa haasteet. Todennäköisesti ensimmäiset asiat, jotka tulevat mieleen oikeuskielestä ovat sen vanhahtava ja käskevä tyyli sekä monimutkaiset lauserakenteet. Lisäksi yksittäisillä termeillä voi olla useampia merkityksiä niin niiden oikeudellisessa käyttöympäristössä kuin arkikielessäkin. Eroja löytyy myös oikeusjärjestelmistä. Siksi on tärkeää, että oikeudellisia tekstejä kääntävällä kääntäjällä on erinomainen kielitaito ja laaja tuntemus oikeudesta. Käännökset eivät ole vain tärkeä osa nykypäivän lainsäädäntöä, vaan ne ovat myös osa yksityisten päivittäin tekemiä sopimuksia. Sen takia kääntäjien taidot nousevat tärkeään rooliin.

Tutkielman tutkimusotos koostuu kymmenestä saamastani vastauksesta Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton asiatekstinkääntäjien jaoston jäsenille kohdistettuun kyselyyn. Loin yksitoistakohtaisen kyselyn kerätäkseni tietoa kääntäjien kokemuksista ja haasteista. Tutkielmani toinen osio keskittyi Aurinkorannikon asianajotoimistojen toimintaan liittyen heidän kaksikielisiin asiakkaisiinsa, mutta tässä keskityn vain kyselyllä saamiini tutkimustuloksiin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Minkälaisia haasteita (oikeudellisten tekstien) kääntäjillä on?
2. Millä keinoin he ratkaisevat niitä?

Yleisistä taustaa kartoittavista kysymyksistä kävi ilmi, että suurin osa vastaajista on kääntänyt yksityisoikeuden tavallisimpia asiakirjoja, kuten testamentteja, perukirjoja ja lasten huolto- ja tapaamisoikeuteen liittyviä asiakirjoja. Vastaajista suurin osa työskentelee suomi-englanti-suomi-käännösten parissa, mutta joukossa oli myös saksan, espanjan, ruotsin, ranskan, italian ja tanskan kääntäjiä. Kyselyyn vastanneiden kääntäjien työuran pituuden keskiarvo on 25,7 vuotta, joten kokemusta heiltä löytyy. Seitsemän kymmenestä vastaajasta katsoo erikoistuneensa oikeuden alan käännöksiin, kolme ei.

Saamani tutkimustulokset osoittivat, että kyselyyn vastanneet kääntäjät kohtaavat haasteita erityisesti termien tarkkojen käännösten sekä oikeusjärjestelmien (ja hallinnollisten rakenteiden) eroavaisuuksien kanssa. Viisi kymmenestä mainitsee haasteet tarkkojen termikäännösten kanssa ja neljä kymmenestä erot järjestelmissä. Esittelen seuraavaksi muutamia esimerkkejä vastauksista: ”keskeinen ongelma: erityistermien tarkka merkitys”, ”englantiin päin kääntäessä oikeusjärjestelmien erot ja minkä maan käytäntö pitäisi valita, jos yleisö on kansainvälistä, mutta järjestelmät

Mette Sassi

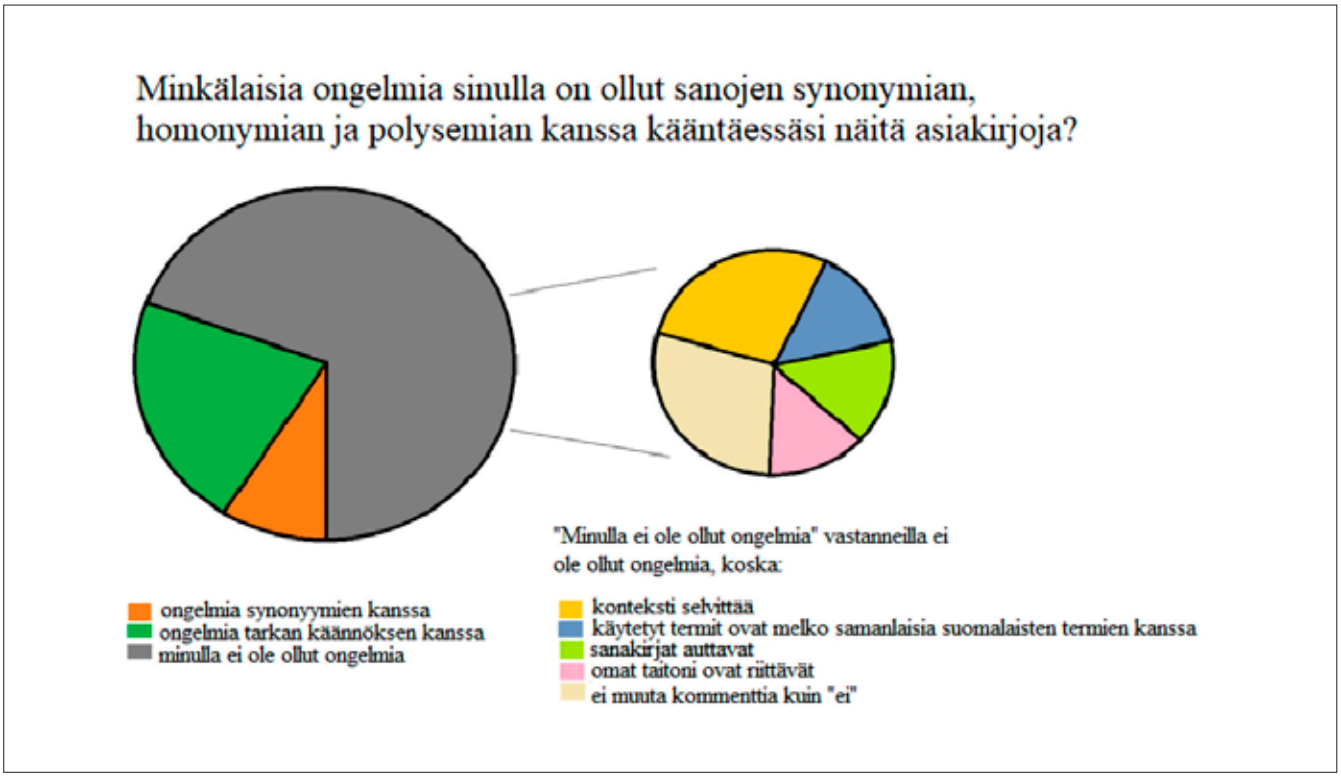

valtiollisia", "erilaiset oikeusjärjestelmät, käsitteet ja -kulttuuri, kansalliset erityistermit", "tarkkuus vs. kielellinen sujuvuus, välillä saattaa olla haastavaa saada myös kaikki lähdetekstin vivahteet ja sävyt käännökseen". Mikäli haasteita ei ole ilmennyt, johtuu tämä vastaajien mukaan joko kielten tai järjestelmien samankaltaisuudesta. Kysyttäessä miten kääntäjät ovat lähteneet ratkaisemaan kohtaamiaan haasteita, vastauksista nousee esiin erityisesti laki- ja erityissanakirjat, asiantuntijoiden apu sekä omat taidot ja vankka kokemus. Näin toimien he pyrkivät pienentämään väärinymmärryksien riskiä.

Viisi kymmenestä vastaajasta ei ole saanut asiakkailtaan erityisiä toiveita tai ohjeita käännösten suhteen.

Viisi kymmenestä vastaajasta ei ole saanut asiakkailtaan erityisiä toiveita tai ohjeita käännösten suhteen. Vastaajista kolme on saanut esimerkiksi esimerkkitekstejä, toiveita liittyen käännöksen ulkoasuun tai jonkin termin selitykseen. Vastauksissa kuitenkin korostetaan, että kääntäjä on itse vastuussa tekstistään ja asiakkaan ohjeita voi ottaa huomioon vain rajallisesti, kääntäjän etiikan puitteissa. Jotkut myös mainitsevat itse ottaneensa asiakkaaseensa yhteyttä esimerkiksi kysyäkseen minkä maan oikeuskäytännön mukaiseksi käännös halutaan.

Vastaajat nostavat esiin muitakin tärkeitä kohtia, kuten missä määrin voidaan edellyttää käännöksen vastaanottajalta, että hän ymmärtää, että kyseessä on toiseen oikeusjärjestelmään pohjautuva käännös tai onko eri kielten opetuksessa tasoeroja ja miten ne vaikuttavat ongelmiin käännöstyössä.

Vaikka tutkimusotokseni on melko pieni, saamani tutkimustulos on suuntaa antava. Niin kääntäjien, heidän asiakkaidensa kuin yhteiskunnankin kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota näihin haasteisiin ja uskon tutkielmani tarjoavan ajantasaista kuvausta haasteista, joiden kanssa oikeudellisia tekstejä kääntävät kääntäjät kamppailevat.

Teksti: Mette Sassi
Kirjoittaja on Turun yliopiston kieli- ja oikeustieteen opiskelija.

E-kirjat lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella

E-kirjojen suosio on kasvanut viime vuosina nopeasti, ja tämä näkyy vahvasti myös kirjastoissa, joissa e-kirjojen lainausmäärät ovat nousseet huimasti. Suosio on kasvanut entisestään vallitsevan koronapandemian aikana. Kirjastot ovat lisänneet e-kirjojen ja muiden digitaalisten sisältöjen hankintaa ja saaneet tuhansia uusia asiakkaita digipalveluidensa käyttäjiksi. **Marja Hjelt** Yleisten kirjastojen konsortiosta kertoo, että kun vuonna 2015 lainauksia oli hiukan alle 204 000, oli niitä vuonna 2020 jo reilut 1 553 000, eli viiden vuoden aikana lainausmäärät ovat lähes kahdeksankertaistuneet. Kuitenkin tällä hetkellä Suomessa maksetaan lainauskorvausta vain fyysisinä teoskappaleina lainattavista kirjoista. Miksi e-kirjat ovat lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella?

Suomessa maksettava lainauskorvaus perustuu EU:n vuokraus- ja lainausdirektiiviin sekä Suomen tekijänoikeuslakiin, jonka mukaan yleisistä kirjastoista ja korkeakoulukirjastoista lainattavista teoksista on maksettava tekijöille lainauskorvausta. Lainauskorvaus koskee muun muassa kirjailijoita, kääntäjiä, kuvantekijöitä, musiikintekijöitä ja kuvittajia.

SKTL:n entinen puheenjohtaja **Heikki Karjalainen** kertoo, että tekijänoikeuslain mukaan yksittäisen fyysisen teoskappaleen levitysoikeus sammuu, kun teoksen kappale luovutetaan ensimmäistä kertaa tekijän suostumuksella. Tästä syystä esimerkiksi antikvaarisissa kirjakaupoissa myytävistä kirjoista ei tekijä ole enää oikeutettu korvaukseen. Oikeus lainata hankkimiaan teoskappaleita perustuu myös levitysoikeuden sammumiseen. Vuokraus- ja lainausdirektiivi kuitenkin edellyttää, että kun teoksia lainataan yleisölle, esimerkiksi kirjastoista, on tekijöille suoritettava lainauskorvausta.

© Canva Pro

Karjalainen huomauttaa, että e-kirjojen kohdalla tällaista levitysoikeuden sammumista ei tapahdu, koska e-kirjan kohdalla teoskappaletta ei luovuteta, vaan lukija saa ainoastaan oikeuden teoksen lukemiseen. E-kirjojen lisenssit on rakennettu niin, että yhdellä lisenssillä saa tietyn määrän lukukertoja, ja e-kirjojen lukijat lukevatkin oikeudellisessa mielessä samaa teoskappaletta. Koska jokaisesta e-kirjan lainauksesta maksetaan jo korvaus kustantajalle, joka tilittää edelleen tekijälle hänen oman osuutensa, oikeutta lainauskorvaukseen ei nykyisen tekijänoikeuslain perusteella synny.

Miksi e-kirjoista pitäisi maksaa lainauskorvausta?

Painetun kirjan myyntimäärien vähetessä ja julkaisemisen siirtyessä yhä enemmän digitaaliseksi tekijöiden tekijänoikeustulot ovat vähentyneet vuosi vuodelta. SKTL:n puheenjohtaja **Sirpa Alkunen** toteaa, että muutamissa EU-maissa e- ja äänikirjoista maksetaan jo lainauskorvausta, joten tällaiselle lainmuutokselle ei unionin lainsäädännössä ole estettä. Hänestä olisi jo aika päivittää Suomenkin lainsäädäntö vastaamaan kirja-alan teknistä kehitystä, jotta voidaan turvata kirjallisuuden tekijöiden oikeudet. SKTL:n juristi **Karola Baran** huomauttaa, että lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, joka on kirjattu tekijänoikeuslakiin. Perinteisten, fyysisinä kappaleina lainattavien kirjojen osalta tekijällä ei ole lain mukaan oikeutta kieltää teostensa kirjastolainaamista. Tästä vastineena tekijällä on oikeus korvaukseen, kun lainaaminen tapahtuu yleisissä kirjastoissa tai korkeakoulukirjastoissa. E-kirjojen osalta kirjastoilla ei ole samanlaista oikeutta lainata teoksia sopimatta siitä tekijöiden ja kustantajien kanssa, koska tekijänoikeuslain säännös lainauskorvauksesta ei koske sähköisiä julkaisuja.

Karjalaisesta e-kirjoista maksettava lainauskorvaus voitaisiin sinällään hoitaa yksinkertaisella lakimuutoksella, noudattaen esimerkiksi Ison-Britannian mallia. Kirjastojen e-kirjahankintojen tulee kuitenkin tapahtua lisensseillä kuten tähänkin asti, koska poikkeuksella säädettävä yleisten kirjastojen oikeus lainata e-kirjoja tuhoaisi e-kirjojen markkinat. E-kirjojen lainauskorvauksen kautta tekijät saisivat vain tekijänoikeustulonsa kahdesta lähteestä ja valtio kantaisi kirjastotoiminnan mahdollistajana myös vastuunsa kohtuullisten tekijänoikeuskorvausten turvaamisesta.

Karjalainen huomauttaa, että kirjastot siirtyvät koko ajan enemmän niin sanottuihin kelluviin kokoelmiin, joissa kaupunginkirjastot ja kirjastoyhtymät optimoivat ostettavien kirjojen määrän. Perusteilla oleva kansallinen e-kirjasto toteuttaa tätä samaa ajatusta digitaalisessa muodossa: lisenssit hankitaan yhteishankintana ja lainataan ns. keskusvarastosta. Valtion- ja kunnallistalouden kannalta tämä on tietenkin järkevää, mutta samalla se pienentää entisestään tekijänoikeustuloja. Jos e-kirjoista ei tulevaisuudessakaan maksettaisi lainauskorvausta ja kirjastolainaaminen siirtyisi hiljalleen pois painetuista kirjoista, tarkoittaisi tämä entistä suurempia vaikeuksia suomalaisille kirjallisuuden tekijöille. Siksi e-kirjojen lainauskorvauksesta on sovittava jos ja kun kansallinen e-kirjasto perustetaan, mieluummin jo sitä ennen.

Karjalainen lisää, että lainmuutoksen yhteydessä tulisi myös tarkistaa nykyisen lainauskorvausmäärärahan taso. Ilman sitä lainauskohtaiset korvaukset putoaisivat, kun korvauksen piiriin tulisi uusia teoksia. Lainauskorvauksen tasokorotus tulisi tehdä joka tapauksessa, ettemme jäisi jälkeen pohjoismaisesta tasosta.

Lainmuutos parantaisi kääntäjien tilannetta

Kirjallisuuden kääntäjien tilanne on nykyisellään erityisen vaikea, koska käännösoikeudet luovutetaan Suomessa useimmiten kertakorvauksella, eivätkä siihen vaikuta sen enempää painetun kirjan kappaleiden kuin e-kirjojen lisenssienkään myyntimäärät.

Baran toteaa, että aikaisemmin on ajateltu, että e-kirjojen osalta kääntäjät voivat sopia korvauksesta kustannussopimuksessa, jossa kustantajan kanssa sovitaan muiden käyttöoikeuksien ohella yleisesti myös e-kirjaan liittyvien oikeuksien luovuttamisesta. Korvaus on kuitenkin usein pienehkö ja luonteeltaan kertakorvaus. Sopimuksessa ei millään tavoin huomioida kustantajan kirjaston kanssa myöhemmin solmimaa sopimusta e-kirjan lainaamisen osalta. Periaate siitä, että kääntäjän kustannussopimuksessa huomioitaisiin e-kirjojen lisensointi, on kaunis. Käytäntö on kuitenkin karumpi ja johtuu siitä, että kääntäjä heikompana neuvottelun osapuolena ei saa e-kirjakorvauksen osalta ehtoa sopimukseensa.

Kääntäjän kannalta se, että lainsäädännössä tunnistettaisiin myös e-kirjojen lainauskorvaus, toisi siten tilanteeseen kaivatun muutoksen ja takaisi sen, että e-kirjojen osalta oltaisiin lainauskorvauksissa samalla viivalla fyysisten kirjojen kanssa. Koska e-kirjojen käyttö lisääntyy ja voi jopa syrjäyttää perinteiset kirjat, on muutos kääntäjille tärkeä.

Teksti: Maarit Laitinen
Kirjoittaja on SKTL:n tiedottaja.

Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto edistää lainauskorvauksen ulottamista e-kirjoihin ja äänikirjoihin. SKTL on Sanaston jäsenjärjestö.

1.Kuka ja mikä olet?
Olen **Salar Sofy**, tulkki (AMK), rekisteröity oikeustulkki, asiatekstinkääntäjä, Av-kääntäjä sekä kielentarkistaja. Toimin tulkkauskoulutuksen tutkintojen arvioijana sekä tuntiopettajana. Olen myös II jaoston toimikunnassa.

2. Missä asut?
Asun Espoossa.

3. Mitkä ovat työkielesi?
Käännös- ja tulkkauskieleni ovat suomi-arabia-suomi ja suomi-kurdi (sorani)-suomi. Lisäksi käännän ruotsin kielestä arabian ja kurdin kielelle.

4. Kuunteletko musiikkia, kun teet töitä? Jos kuuntelet, millaista?
En kuuntele, koska silloin en voisi täysin keskittyä kääntämiseen. Hiljaisuudessa keskityn paljon paremmin.

5. Mikä on inhokkitermisi?
Kirosanat ovat hyvin erilaisia ja niiden kääntäminen on haastavaa niin arabian kuin kurdin kohdalla. Kirosanoilla ei ole suomen kielessä samaa merkitystä, vaan ne ovat hyvin kulttuurisidonnaisia.

6. Millaisissa vaatteissa käännät mieluiten?
Tulkatessani paikan päällä tai videoyhteydellä pukeudun siististi ja asiallisesti. Toimistossani ja kotona työhuoneellani olen mukavissa arkivaatteissa.

7. Minkä muruja löytyy eniten näppiksesi raoista?
Näppikseni raoista ei löydy muruja, sillä työskennellessäni minulle yleensä riittää juomapullo.

8. Mistä käännöksestäsi olet kaikkein ylpein?
Luen paljon muiden käännöstöitä ja kerran luin käännöstyön, jonka laadusta olin vaikuttunut. Ilahduin siitä, että Suomesta on löytynyt asiansa osaava kääntäjä tekemään niin hyvän käännöstyön. Luettuani noin puolet työstä aloin tunnistaa osia ja lopulta huomasin, että se oli oma käännökseni. Silloin olin erityisen ylpeä työstäni.

9. Menetätkö joskus yöunesi käännöstyön takia? Tai tulevatko käännökset uniisi?
Käännökset eivät tule uniini, mutta olen kyllä ajoittain menettänyt yöuneni, kun on ollut kiireisiä työpäiviä tai käännös on osoittautunut haastavammaksi kuin mitä alun perin veikkasin.

10. Minkä äidinkielenopettajasi / pääkielesi opettajan opetuksen muistat? Mikä on syöpynyt tulikirjaimin sieluusi?
Eräällä tunnilla opettajani kysyi meiltä, kumpi on tärkeämpää, kerrottavan asian sisältö vai se, miten sisältö sanotaan. Minä vastasin itsevarmasti, että tärkeämpää on kerrottavan asian sisältö. Opettaja totesi, että asian sisältö on tietysti tärkeä, mutta on myös hyvin tärkeää, miten asian sanoo, sillä saman asian voi sanoa niin monella eri tavalla. Tavalla, jolla sanoo asioita voi siis vaikuttaa suuresti siihen, miten vastaanottaja suhtautuu kerrottavaan asiaan. Muistan tämän edelleen ja yritän pitää tämän mielessäni kaikilla elämäni osa-alueilla.

11. Miksi valitsit itsestäsi juuri tämän valokuvan nähtäväksemme?
Olen kuvassa poikani **Cara**-koiran kanssa. Valitsin tämän kuvan sillä synnyinmaassani en olisi koskaan voinut kuvitella ystävystyväni koiran kanssa. Siellä koiria usein pelätään. Olemme kuitenkin Caran kanssa tulleet läheisiksi ja häntä tulee helposti ikävä. Koronan myötä hänen seuransa on myös muodostunut hyvinkin tärkeäksi, sillä hän jaksaa aina ilostuttaa ja piristää.

Kirja-arvostelu: Viestintää kaikille

Saavutettava viestintä: yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä (Gaudeamus 2020) on erittäin ajankohtainen teos: kirja ilmestyi vuonna, jona maailma pantiin kiinni, kaikki oli suljettu, ja jokaisen piti siirtää elämänsä verkkoon. Mutta digiloikan ottaminen ei ole yhtä helppoa kaikille.

Mitä jos et näe tai kuule hyvin tai lainkaan? Entä jos et puhu tai lue kieltä (sujuvasti)? Tai entä jos sinulla ei ole hyvää nettiyhteyttä tai laitetta, jolla päästä nettiin? Mitä jos sinulla on kaikki nämä asiat, mutta et fyysisistä tai psyykkisistä syistä pysty (nyt tai koskaan) käyttämään niitä? Entä jos resurssit olisivat tarjolla, mutta et löydä niitä? Mitkä ovat oikeutesi?

Kieliammattilaisina me pohdimme näitä kysymyksiä päivittäin, mutta harvemmin katsomme niitä kokonaisuutena, emmekä aina kommunikoi ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa riittävän selkeästi. Merkittävä osa Saavutettava viestintä -kirjan sisällöstä oli minulle ennestään tuttua, mutta sisältö on koottu kirjaan uudella tavalla, jossa teoria ja käytäntö yhdistyvät. Yli kaksikymmentä kirjoittajaa kartoittaa uusinta tutkimustietoa ja jakaa ammatillisia tai henkilökohtaisia kokemuksiaan.

Saavutettavuutta tarkastellaan kirjassa neljästä näkökulmasta. Kirjassa aloitetaan lainsäädännöstä ja yhdenvertaisuudesta, ja sitten tarkastellaan niiden toteutumista arjessa, työelämässä ja yhteiskunnassa. Kirjoittajat keskittyvät Suomeen ja suomen kieleen, koska tiedon saavutettavuus omalla kielellä on olennaista kielen kehittymiselle. Monet heidän esittämistään kysymyksistä koskevat kuitenkin muitakin yhteiskuntia, niin Euroopassa kuin paljon laajemminkin.

Esteetön ja saavutettava viestintä hyödyntää kaikkia aisteja: se on kuvaa, ääntä ja kosketusta, jopa hajua ja makua. Jos ei pysty kommunikoimaan yhdellä aistilla, pitäisi olla mahdollisuus ja oikeus käyttää toista. Olet varmasti todistanut loistavien viittomakielen tulkkien työskentelyä esimerkiksi SKTL:n tapahtumissa, mutta tiesitkö että on olemassa haptista ja kirjallista tulkkausta sekä hybriditulkkausta?

Maija Hirvonen & Tuija Kinnunen (toim.) Saavutettava viestintä: yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä (Gaudeamus 2020) on kannattava hankinta jokaiselle kääntäjälle ja tulkille. Lisää tietoa aiheesta löytyy Selkokeskuksesta ja Suomen Design for All -verkostosta, jota koordinoi Avaava. Tänä keväänä aiheesta alkoi uusi ajankohtainen koulutus: Tampereen yliopiston Saavutettavuus digitaalisessa yhteiskunnassa opintokokonaisuus (20 op).

Tässä teoksessa saavutettavien palvelujen käyttäjät ja tarjoajat kertovat tarinoita, joiden perusteella voidaan muokata politiikkaa ja käytäntöjä. Esimerkiksi sarjakuvasopimukset olivat minulle uusi asia. Yhdessä esseessä kuvaillaan elokuvailtaa kuurosokeiden osallistujien kokemuskulmasta. Toinen artikkeli, joka käsittelee reseptien kääntämistä, osoittaa kuinka paljon tietoa kulttuurista ja kontekstista tarvitaan, jotta tekstin perusteella voi laittaa ruokaa eri maassa. MeMAD-projektin tutkijat taas jakavat arvokasta kokemusta siitä, miten varmistaa audiovisuaalisen sisällön saavutettavuus.

Olen maahanmuuttajanainen, jolle on 10 vuotta viestitty, miten minun pitäisi kotoutua ja oppia kieltä, joten oli erittäin kiinnostavaa lukea maahanmuuttajille suunnatusta viestinnästä. Selkosuomi, siis yksinkertainen kieli, joka on eri asia kuin selkeä kieli, oli minulle erittäin tärkeää, kun muutin Suomeen – ja se on sitä monille muillekin jatkuvasti.

Tiesitkö, että Suomessa 7 % ihmisistä ei puhu maan kansalliskieliä suomea tai ruotsia? Valitettavasti kaikilla kielillä ei ole käytännössä tasa-arvoista asemaa, eikä saamen, romanin ja viittomakielen puhujilla samoja oikeuksia kuin suomen ja ruotsin puhujilla. Kirjoittajat korostavat, että kasvaville vähemmistökielille, kuten somalille ja arabialle, on huutava resurssitarve. Englanti yhteiskielenä (English as a lingua franca) on hyödyllinen, mutta vain kielen osaajille.

Kirja osoittaa ansiokkaasti, että onnistuakseen saavutettava viestintä edellyttää koulutettuja tulkkeja, kääntäjiä ja virkailijoita. Maahanmuuttajat, jotka toimivat, tai voivat toimia, kaikissa edellä mainituissa rooleissa, tarvitsevat laadukasta kielikoulutusta. Mielestäni S2-opettajat ansaitsevat saman ammatillisen tunnustuksen ja resurssit, jotka "äidinkielen" opettajillakin on. Äidinkielen käsite itsessään on "värittynyt", ja kieli-ideologioita käsittelevässä artikkelissa vaaditaan laajempaa selvitystä siitä, mikä, tai kenen, äidinkieli oikeastaan on.

Teknologiat ja ihmiset niiden takana helpottavat viestintää. Konekääntäminen ja joukkoistettu lokalisointi kehittyvät jatkuvasti, ja yhä useammin ne ovat ainoa kustannustehokas

ratkaisu esimerkiksi humanitaarisissa kriisitilanteissa. Tässä yhteydessä teoksen kirjoittajat korostavat, että ihmiset kirjoittavat sekä ohjelmat että tekstit, ja että näissä tehtävissä pitäisi olla monipuolisempaa väkeä. Tietoja pitäisi myös jakaa. Terminologiaa käsittelevässä luvussa korostetaan, että verkkoresursseista, kuten TSK:n termipankista, on hyötyä vain, jos ihmiset tietävät, mistä ne löytyvät.

Lyhyen kirja-arvostelun aikana ei ole mahdollista syventyä tekijöiden tutkimus- ja kokemustaustaan, ja lukijat ovat muutenkin aina kiinnostuneita hiukan eri kysymyksistä. Design for All tarkoittaa, että jokaisen pitää saada osallistua muotoiluun, ja tämä kirja mahdollistaa tällaista viestintää. Toivottavasti kirja vaikuttaa myös sinun tapaasi ajatella, kirjoittaa, kääntää, toimittaa ja kommunikoida.

Teksti: Tri Kate Sotejeff-Wilson

Kirjoittaja kääntää ja toimittaa kielentarkistuksia tutkijoille (KSWtranslations) ja ohjaa kirjoitusretriittejä (Ridge Writing Retreats). Hän on Nordic Editors and Translators -yhdistyksen varapuheenjohtaja.

MERKKAA KALENTERIIN!

KÄÄNTÄJIENPÄIVÄ

Kansainvälinen kääntäjienpäivä

torstaina 30.9.2021

Luvassa ajankohtaista ja inspiroivaa ohjelmaa käännöksen, tulkkauksen ja kielen parissa työskenteleville sekä alasta kiinnostuneille

Mahdollista osallistua myös etänä!

Ilmoittautuminen yhteistyökumppaniksi on alkanut osoitteessa **kaantajienpaiva.com/exhibitors**

kaantajienpaiva.com

Kääntäjienpäivä

kaantajienpaiva

SKTL:N UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Can, Turgut, Tampere, II
El Sayed, Hatem, Jämsä, IV
Häkli, Anna-Leea, Helsinki, I
Ivanov, Aleksi, Vantaa, II
Karjalahti, Netta, Klaukkala, IV
Laukkanen, Annu, Turku, III
Lehti, Helena, Rovaniemi, I, II ja III
Leinonen-Magd, Tarja, Vantaa, II
Liu, Leevi, Lempäälä, IV
Liu, Xuequn, Helsinki, II
Malmberg, Anitta, Helsinki, IV
Manninen, Liisa, Helsinki, II
Ojala, Sari, Helsinki, II
Pensikkala, Jenni, Helsinki, I
Ritola, Linda, Ylivieska, II
Saarikoski, Sanna, Turku, II
Sakko, Senja, Hämeenlinna, II
Soltanpanah, Amir, Jyväskylä, IV
Suoranta, Aino, Helsinki, II
Takkunen, Emma, Joensuu, II
Toivonen, Kari-Pekka, Porvoo, I
Vainionpää, Tauno, Kauhava, II
Vainio-Puhju, Vilja, Turku, II
Vänskä, Taru, Karvionkanava, II ja IV

Opiskelijajäsenet

Alajuuma, Paula, Tampere, II
Girshfeld, Miroslav, Vantaa, IV
Kallioinen, Saana, Helsinki, III
Kalliokoski, Eveliina, Tampere, II ja III
Kesälä, Niina, Helsinki, IV
Kopranen, Iiris, Helsinki, II ja III
Lehtola, Katariina, Espoo, II
Moraru-Puranen, Tatyana, Tampere, II ja IV
Pitkänen, Olli, Helsinki, II ja IV
Porthén, Saana, Helsinki, II ja IV
Pihlasmäki, Sandra, Helsinki, IV
Salmi, Katja, Helsinki, II
Tesfasion, Rahwa, Tampere, IV
Tikka, Tiia, Tampere, II
Varvikko, Katri, Klaukkala, II

Uuden jaoston jäsenet

Arola, Varja, Helsinki, II
Liimatainen, Laura, I
Reisdorfer, Anapaula, Helsinki, II
Tipa, Tuulia, Schöneiche, Saksa, I
Typpö, Annamari, Espoo, I

Tervetuloa jäseniksi!

Osa uusista jäsenistä ei antanut lupaa nimensä julkaisuun lehdessämme.

2021

Webbinarium
Verkossa

Svensk-finskt översättarseminarium

23–24 september

Suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari

23.–24. syyskuuta

ÖVER-
SÄTTAR-
SEMI-
NARIET

KÄÄN-
TÄJÄ-
SEMI-
NAARI

#översättarseminariet2021

#kääntäjäseminaari2021

PLOCK UR PROGRAMMET / OTTEITA OHJELMASTA:

Selkokielisten asiatekstien ja kaunokirjallisuuden kääntämisestä /
Om att översätta lättläst sakprosa och lättläst skönlitteratur
Ari Sainio, SELKOKESKUS & **Maria Österlund**, LL-CENTER

* * *

Kirjailija **Sirpa Kähkönen** & kääntäjä **Mattias Huss** (Ruotsi) keskustelevat yhteistyöstään
Sirpa Kähkösen kirjojen ruotsintamisen tiimoilta

* * *

Om medicinska termer och medicinskt språk
Tom Pettersson & **Lena Sjöberg**, HELSINGFORS UNIVERSITET

* * *

Lääketieteen termit -sanakirjan sanastotyö ja verkkoversio
Lauri Saarela, TERVEYSPORTTI/DUODECIM

* * *

Om utvecklingen av Rikstermbanken (Sverige) och aktuella termfrågor
Åsa Holmér & **Karin Webjörn**, SPRÅKRÅDET I SVERIGE

* * *

Aktuella språkfrågor
Anna Maria Gustafsson, INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN

Välkommen!

Anmälan öppnar i MAJ 2021!
Early bird-priserna gäller till den 21 JUNI.
Sista anmälningsdag är den 23 AUGUSTI.

Tervetuloa!

Ilmoittautuminen alkaa TOUKOKUUSSA 2021!
Ilmoittaudu early bird -hintaan viimeistään 21.6.2021
Viimeinen ilmoittautumispäivä 23.8.2021

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITTO – FINLANDS ÖVERSÄTTAR- OCH TOLKFÖRBUND
www.sktl.fi/liitto/seminaarit/kaantajaseminaari/2021

KOTIMAISTEN KIELTEN KESKUS – INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN
www.sprakinstitutet.fi/oversattarseminariet